

Brott i nära relation, olaga förföljelse och psykiskt våld

Rättslig vägledning 2026:7
Utvecklingscentrum
Juni 2026

Innehållsförteckning

1	Inledning	6
2	Fridskränkingsbrotten.....	7
2.1	Normaliseringsprocessen.....	7
2.2	Brottens syfte och konstruktion.....	8
2.2.1	Syfte	8
2.2.2	Konstruktion.....	8
2.2.3	Medverkan.....	8
2.2.4	Försök, förberedelse och stämpling.....	10
2.2.5	Särskilt om vissa av de enskilda brotten	10
2.3	Begreppet närstående.....	13
2.4	Upprepad kränkning av personens integritet.....	15
2.4.1	Antal gärningar	15
2.4.2	Tidssamband.....	16
2.5	Ägnat att allvarligt skada självkänslan	16
2.6	Straffvärde.....	18
2.7	Preskription	19
2.8	Konkurrensregler	19
2.9	Rättskraft.....	20
3	Olaga förföljelse.....	22
3.1	Bakgrund	22
3.2	Brottets konstruktion	22
3.3	Upprepad kränkning av personens integritet.....	23
3.4	Straffvärde och preskription.....	24
3.5	Ny och ändrad lagstiftning	24
3.5.1	Anstiftan, medhjälp och försök.....	24
3.5.2	Nya underbrott	25
4	Psykiskt våld	26
4.1	Ny straffbestämmelse.....	26
4.2	Upprepade kränkningar.....	27

4.3	Varaktig otillbörlig övervakning	28
4.4	Vilka slags kränkningar omfattas?	29
4.4.1	Beskyllningar, nedsättande uttalanden eller förödmjukande beteenden.....	29
4.4.2	Hot.....	30
4.4.3	Tvång.....	30
4.4.4	Övervakning	31
4.5	Hoten, tvånget och övervakningen ska vara otillbörliga.....	31
4.6	Allvarligt skada självkänslan	33
4.7	Psykiskt våld som ett underbrott till fridskränkingsbrotten och hedersförtryck.....	34
4.8	Psykiskt våld som ett underbrott till olaga förföljelse	34
4.9	Psykiskt våld som grundbrott för barnfridsbrott.....	35
4.10	Psykiskt våld som nödvärnsinvändning	36
4.11	Konkurrensregler	36
5	Våld i ungas parrelationer	38
5.1	Våldets karaktär, frekvens och konsekvens	38
5.2	Ungas relationer och begreppet närstående.....	39
5.3	Olaga förföljelse vid upprepade brottsliga gärningar	40
6	Våld i äldres relationer	41
6.1	Äldre personer är en särskilt sårbar grupp.....	41
6.2	Våldets karaktär, frekvens och konsekvens	41
7	Förundersökningen.....	43
7.1	Förundersökningsledning.....	43
7.2	SUB-metoden i förundersökningen.....	44
7.3	Direktiv	45
7.4	Brott utomlands.....	46
7.5	Målsägandeförhöret	47
7.5.1	Målsägandens berättelse	47
7.5.2	Målsägande som inte vill medverka	49
7.5.3	Målsägande med särskilda sårbarhetsfaktorer	50
7.5.4	Målsägandebiträde	51
7.5.5	Stödperson.....	51
7.5.6	Åklagarnärvaro vid förhör	52
7.5.7	Platsen för förhöret	52

7.6	Förhöret med misstänkt	52
7.7	Uppläst och godkänt	53
7.8	Särskilt om telefonförhör	54
7.9	Kontroll av nedlagda förundersökningar	55
7.10	Preliminär gärningsbeskrivning.....	55
7.11	Bevissäkring.....	56
	7.11.1 Barn som bevittnar våld.....	56
	7.11.2 Video- eller fotodokumentation av brottsplatsen.....	57
	7.11.3 Video- eller fotodokumentation av parternas skador	57
	7.11.4 Promemoria av polis på brottsplatsen.....	59
	7.11.5 Kriminalteknik – NFC	60
	7.11.6 Provtagning för alkohol och droger	60
	7.11.7 Journalanteckningar och rättsintyg.....	61
	7.11.8 Övrig stödbevisning	63
7.12	Tvångsmedel	64
	7.12.1 Personella tvångsmedel.....	64
	7.12.2 Reella tvångsmedel	66
	7.12.3 Särskilt om beslag av skriftliga meddelanden mellan närstående	67
	7.12.4 Hemliga tvångsmedel.....	67
7.13	Reglerna om tidiga förhör	68
	7.13.1 Åberopande av videoförhör som bevis.....	68
	7.13.2 Vittnesattester	69
7.14	Säkrande av skadeståndsanspråk.....	70
7.15	Heder	70
8	Åtalet	72
8.1	Gärningsbeskrivningens utformning	72
	8.1.1 En uppsamlade åtalpunkt för flera opreciserade gärningar.....	72
	8.1.2 Yrkande om olaga förföljelse i andra hand	72
	8.1.3 När tidigare väckta åtal eller dom avgör brottets rubricering	72
8.2	Försvårande omständigheter.....	73
8.3	Yrkande om utvisning	74
9	Beslutsmotiveringar och underrättelser om beslut.....	75

10	Sekretess och säkerhet.....	77
10.1	Allmänt om skyddade personuppgifter.....	77
10.2	Hantering av ärenden med sekretessbelagda uppgifter.....	78

Den här rättsliga vägledningen ersätter den tidigare rättsliga vägledningen 2024:2 Brott i nära relation och olaga förföljelse bl. a med anledning av det nya brottet psykiskt våld införts, se kapitel 4. Vidare har ett nytt kapitel 6 om våld i äldres relationer tillkommit. Kapitel 7 har kompletterats med texter om strypvåld och AI-teknik, liksom med texter om riskförhöjande faktorer och nya regler om presumtion för häktning. I övrigt har vägledningen uppdaterats mot bakgrund av ny praxis m.m.

1 Inledning

Brott i nära relation drabbar både barn och vuxna, kvinnor såväl som män, och förekommer även i samkönade relationer. Det är väl känt att denna typ av brottslighet är svår att utreda eftersom brottsplatsen ofta är i hemmet utan åsna vittnen. I regel krävs att målsäganden medverkar i vart fall inledningsvis av utredningen och kan bidra med en berättelse och viss stödbevisning. Inte sällan är det också då som den bästa bevisningen är möjlig att säkra.

De framgångsfaktorer som har kunnat identifieras i utredningar om brott i nära relation, brott mot barn och sexualbrott har samlats i ett uppdaterat metodstöd; RÄV 2023:6 SUB – *utredningsmetod för brott mot särskilt utsatta brottsoffer*, i vilket en effektiv handläggning betonas.

Denna rättsliga vägledning bygger på SUB-metodens råd och rekommendationer om effektiv handläggning och erbjuder ett fördjupat praktiskt stöd för den operativa åklagaren. Hänsyn har också tagits till Polismyndighetens metodstöd *Checklistor för initiala utredningsåtgärder vid brott mot särskilt utsatta brottsoffer*.

Vägledningen har omarbetats och uppdaterats med anledning av gjorda och kommande lagändringar och ny praxis. Ett nytt kapitel om psykiskt våld¹ och våld i äldres parrelationer har tillkommit. De första kapitlen innehåller en beskrivning av fridskränkingsbrottet, olaga förföljelse och psykiskt våld. De följande kapitlen innehåller en redogörelse för förundersökningsledningen och de utredningsåtgärder som framstår som centrala vid utredningar av brott i nära relation. Praxissammanställning har lyfts ut och ligger nu på ämnessidan för brott i nära relation på Rånet.

Den här vägledningen fokuserar huvudsakligen på vuxna målsägande men har även ett avsnitt om brott i ungas parrelationer. Sexualbrott och brott mot barn behandlas i separata rättsliga vägledningar. Målgrupp är i första hand åklagare med liten erfarenhet av ämnesområdet, varför vissa avsnitt är mer ingående.

Den här rättsliga vägledningen

- kompletterar RÄV 2023:6 SUB – utredningsmetod för brott mot särskilt utsatta brottsoffer.

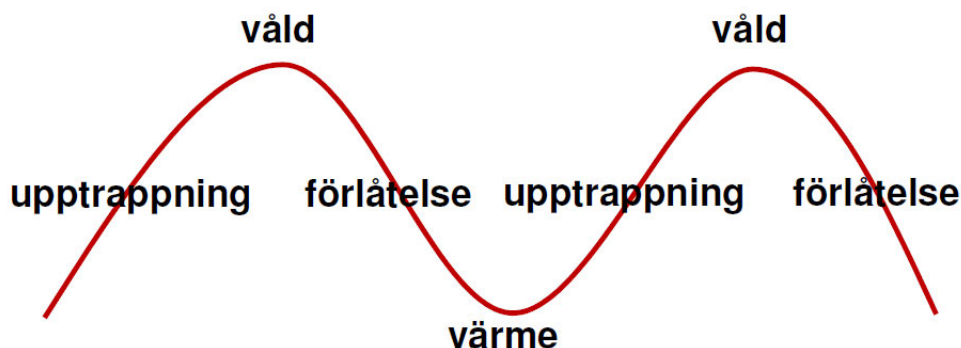
¹ Nytt brott i 4 kap. 7 b § brottsbalken fr.o.m. den 1 juli 2026.

2 Fridskränkningens brotten

2.1 Normaliseringsprocessen

Normaliseringsprocessen är ett vedertaget begrepp för att beskriva hur både gärningsperson och brottsoffer påverkas av upprepat våld i en nära relation. För båda parter kan våldet komma att uppfattas som ett normalt inslag i relationen och gränserna förskjuts för vad som kan anses utgöra ett acceptabelt beteende – våldet förminskas medan värdet av positiva handlingar förstoras. Perioder utan våld framstår som positiva just för att inget våld förekommit. För gärningspersonen blir våldet ett sätt att få kontroll över brottsoffret som anpassar sig och vill vara till lags för att våldet ska upphöra. Denna process kan förklara varför brottsoffret antingen inte vill eller i vart fall har svårt att bryta en våldsamt relation.²

Normaliseringsprocessen bör ses som ett mönster med många möjliga variationer inom och mellan olika parrelationer. Några viktiga inslag i detta mönster är kontroll, isolering, växling mellan våld och värme i relationen samt båda parter förminskning av våldet.

Källa: Våld i nära relationer – Hur kan hälso- och sjukvården bli bättre på att se tecken, symptom och våga fråga? Karolin Olstam, Region Östergötland, 30 mars 2021.

Våld eller hot kan riktas, förutom mot brottsoffret själv, även mot brottsoffrets barn, husdjur och värdesaker. För brottsoffret är det inte alltid det fysiska våldet som är värst utan nedvärderande ord och andra kränkningar kan vara minst lika smärtsamma och något som brottsoffret kan bära med sig mycket länge. Insikterna om normaliseringsprocessen påverkade utformningen av fridskränkningens brotten.³

² Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar, Heimer och Sandberg, Studentlitteratur, andra upplagan s. 68–69.

³ Heimer och Sandberg, s. 69.

2.2 Brottens syfte och konstruktion

2.2.1 Syfte

I förarbetena till fridskränkingsbestämmelserna i 4 kap. 4 a § brottsbalken uttalas att mäns våld mot kvinnor utgör ett allvarligt samhällsproblem och att det är en prioriterad uppgift för rättsväsendet att bekämpa denna typ av brottslighet. Införandet av en ny straffbestämmelse var därför angeläget i syfte att markera samhällets avståndstagande. Det var också en viktig åtgärd för att synliggöra det våld som kvinnor utsätts för i hemmen samt för att höja straffvärdet för sådana brott. Syftet med bestämmelsen är att kunna ta hänsyn till den utsatta personens hela situation.⁴

2.2.2 Konstruktion

Fridskränkningens brott är konstruerade på så sätt att brotten består av flera var för sig straffbelagda gärningar, vilket framgår av uppräkningslistan i 4 kap. 4 a § brottsbalken. Uppräkningslistan är uttömmande, vilket innebär att det enbart är brott enligt nämnda lagrum som kan läggas till grund för ett fridskränkingsbrott.

Det krävs att gärningspersonen begått flera brottsliga gärningar mot samma målsägande och att gärningarna är föremål för prövning samtidigt för att bestämmelsen ska vara tillämplig (se vidare om antal gärningar i [avsnitt 2.4.1](#)).

Det krävs också att gärningarna begåtts mot en närstående eller tidigare närstående person samt att var och en av gärningarna utgjort led i en upprepad kränkning av personens integritet och varit ägnade att allvarligt skada personens självkänsla.

Brottet grov kvinnofridskränkning är reglerat i bestämmelsens andra stycke. Den är enbart tillämplig då gärningarna har begåtts av en man mot en kvinna som han är eller har varit gift eller sambo med. Alla övriga närstående relationer omfattas istället av grov fridskränkning som regleras i första stycket.

2.2.3 Medverkan

Bestämmelsen om medverkansansvar i 23 kap. 4 § brottsbalken är generellt tillämplig och kräver inte något särskilt stadgande om att anstiftan och medhjälp är straffbelagt. Det finns alltså inget som hindrar att straffansvar utdöms för anstiftan eller medhjälp till ett fridskränkingsbrott.⁵ Exempelvis bör en person som uppmanar andra att utsätta brottsoffret för upprepade brottsliga gärningar kunna dömas för anstiftan till fridskränkingsbrott, om de kvalificerade rekvisiten är uppfyllda i övrigt. Normalt bör det räcka med

---

⁴ Prop. 1997/98:55 s. 21, 23 och 133.

⁵ SOU 2024:13 En effektivare kontaktförbudslagstiftning – ett utökat skydd för utsatta personer s. 392–393.

att det kvalificerade uppsåtet, dvs avsiktssuppsåt, finns hos gärningspersonen och att det för ansvar för anstiftan eller medhjälp är tillräckligt att de medverkande har likgiltighetsuppsåt till att det kvalificerade uppsåtet finns hos gärningspersonen.⁶ Huruvida medhjälparen ska anses ha medverkat endast i mindre mån enligt 23 kap. 5 § brottsbalken får avgöras utifrån hur många av underbrotten som främjats. En medverkande som är att anse som gärningsperson med stöd av 23 kap. 4 § andra stycket brottsbalken, bör däremot inte kunna dömas för ett fridskränkingsbrott om närstående-rekvisitet inte är uppfyllt för denne.⁷

Även ansvar för anstiftan eller medhjälp till underbrotten är straffbelagda. Sedan den 1 juli 2025 framgår detta av lagtext genom att det tydliggjorts att fridskränkingsbrotten inte bara omfattar den som begår utan även den som på annat sätt – dvs. genom anstiftan eller medhjälp enligt 23 kap. 4 § brottsbalken – medverkar till de brottsliga gärningar som anges i paragrafen.⁸

Förutsatt att samtliga rekvisit för grov fridskränkning eller grov kvinnofrids-kränkning är uppfyllda, är utgångspunkten att även den som har anstiftat eller begått medhjälp till de ingående gärningarna ska dömas för grov fridskränkning eller grov kvinnofridskränkning och inte för anstiftan av eller medhjälp till ett sådant brott. Ett exempel på det kan vara en förälder som agerar medhjälpare vid tre fall av misshandel som utförs mot ett barn av den andra föräldern.⁹

Det går inte att lägga ihop flera personers brott för att nå upp till kraven för fridskränkingsbrott. Däremot kan man lägga samman inte bara brott som en person själv har utfört utan även brott som hen har anstiftat andra att begå eller annars hjälpt till med. En medhjälpare måste inte medverka till alla rekvisit i ett visst brott utan även ett mer perifert deltagande kan bedömas som medhjälp. Därmed borde en medhjälpare till ett fridskränkingsbrott inte behöva ha medverkat till flera av underbrotten. Så länge medhjälparen har uppsåt i förhållande till att hens del utgör ett led i en upprepad kränkning mot brottsoffret begår hen medhjälp till huvudbrottet. Medhjälparen får i sådana fall anses ha medverkat endast i mindre mån, varför straffet kan bestämmas under minimistraffet för huvudbrottet.¹⁰

Om själva anstiftansgärningen består i att en person har påverkats att utföra ett enstaka underbrott, kan anstiftaren inte dömas för anstiftan till huvudbrottet. Hen ska istället dömas för anstiftan till det aktuella underbrottet (samtidigt som den som utfört det brottet och flera andra brott kan dömas som gärningsperson till huvudbrottet). Däremot borde en person som agerat

---

⁶ SOU 2024:13 s. 395.

⁷ Ibid. s. 399–397.

⁸ Prop. 2024/25:123 s. 98 och 4 kap. 4 a § brottsbalken.

⁹ Prop. 2024/25:123 s. 98.

¹⁰ SOU 2024:13 s. 395 samt 23 kap. 5 § brottsbalken.

medhjälpare till endast ett underbrott kunna dömas för medhjälp till ett fridskränkingsbrott, förutsatt att uppsåtet hos den som är medhjälpare omfattar att gärningen som hen medverkar till utgör ett led i upprepade gärningar mot brottsoffret. Det krävs dock inte att uppsåtet hos medhjälparen omfattar att gärningarna ska ha inneburit en upprepad kränkning av offret och varit ägnade att allvarligt skada offrets självkänsla – ett sådant uppsåt krävs inte ens för gärningspersonen. Medhjälparen får i sådana fall anses ha medverkat endast i mindre mån, varför straffet kan bestämmas under minimistraftet för huvudbrottet. Om medhjälparen inte kan anses ha uppsåt till att gärningen som hen medverkar till utgör led i en upprepad kränkning av brottsoffret ska denne dock istället dömas för medhjälp till underbrottet.¹¹

2.2.4 Försök, förberedelse och stämpling

Fridskränkingsbrotten är i egenskap av huvudbrott inte straffbelagda vid försök, förberedelse eller stämpling. Däremot kan ett ofullbordat underbrott ingå som en del i ett fridskränkingsbrott, förutsatt att underbrottet i fråga är straffbelagt vid försök, förberedelse eller stämpling.¹²

Det finns således inget som hindrar att en person döms för ett fridskränkingsbrott som enbart består av försöks-, förberedelse- eller stämplingsgärningar. Det avgörande är om samtliga rekvisit för huvudbrottet är uppfyllda, dvs. om var och en av gärningarna utgjort led i en upprepad kränkning av personens integritet och gärningarna varit ägnade att allvarligt skada personens självkänsla.¹³

2.2.5 Särskilt om vissa av de enskilda brotten

Skadegörelse

Att gärningar enligt 3, 4 och 6 kap. brottsbalken innefattar en kränkning av den personliga integriteten står klart. Som grund för att låta även brottet skadegörelse omfattas av regleringen har i förarbetena angetts att skadegörelse av egendom tillhörande en närstående person många gånger måste anses utgöra ett direkt angrepp på offrets integritet. Våld riktat mot exempelvis ett husdjur tillhörande målsäganden kan betraktas som skadegörelse och kan därmed ingå i ett fridskränkingsbrott.¹⁴

Överträdelse av kontaktförbud

Överträdelse av kontaktförbud är i grunden ett brott mot myndighets bud. Eftersom själva syftet med förbudet är att skydda en enskild person från oönskade kontakter och en överträdelse inte sällan också innebär en kränk-

---

¹¹ SOU 2024:13 s. 395 och 23 kap. 5 § brottsbalken.

¹² Prop. 2012/13:108 s. 15 samt 4 kap. 4 a § 1 stycket 1 p. och 2 p. brottsbalken.

¹³ Prop. 2024/25:123 s. 106.

¹⁴ Prop. 2012/13:108 s. 14.

ning av skyddspersonens personliga integritet har det ansetts rimligt att även detta brott kan ingå i fridskränkingsbrottet.¹⁵ En förutsättning för att överträdelsen ska anses ha inneburit en kränkning av den personliga integriteten är dock att skyddspersonen har lagt märke till eller har haft anledning att lägga märke till överträdelsen.¹⁶

Förtal, grovt förtal och förolämpning

Genom en hänvisning till hela 5 kap. brottsbalken läggs förolämpning till i brottskatalogen för fridskränkingsbrotten fr.o.m. den 1 juli 2026.¹⁷

Förtal och förolämpning kan användas som ett medel för att systematiskt trakassera eller kränka en närstående eller tidigare närstående person, exempelvis via sociala medier. Enligt förarbetena kan det i regel förutsättas att förtal och förolämpning utgör en kränkning av den personliga integriteten, vilket typiskt sett också skadar självkänslan hos den utsatta personen. Huruvida det är fråga om allvarlig skada får dock avgöras i det enskilda fallet.¹⁸

Vid åtal för fridskränkingsbrotten är de särskilda åtalsprövningsreglerna inte tillämpliga eftersom åtal inte väcks för de underliggande brotten separat. Konsekvensen blir dock, i sådana fall där domstolen inte anser att rekvisiten för fridskränkingsbrott är uppfyllda utan avser att döma särskilt för de enskilda brotten, att de enskilda brottens åtalsprövningsregler kan komma att aktualiseras.¹⁹ Åklagaren behöver då vara beredd på att avge sitt ställningstagande i frågan om åtalsprövning för de enskilda brott som är aktuella.

För en mer ingående beskrivning om åtalsprövning vid förtal och förolämpning hänvisas till [RäV 2022:2 Förtal och förolämpning](#).

Om förolämpning ingår som ett underbrott i en fällande dom för till exempel grov fridskränkning ska samma kränkande tillmäle inte beaktas som straffskärpande.²⁰

Sker kränkande tillmälen och andra nedsättande kommentarer mot målsäganden återkommande och över tid kan de även anses vara ägnade att kränka den utsattes frid på ett kännbart sätt. Högsta domstolen (HD) har uttalat att kränkande uttalanden i många fall kan utgöra förolämpning men för att ofredande ska föreligga krävs det att handlandet med hänsyn till omständigheterna innefattat en kännbar fridskränkning.²¹

---

¹⁵ Ibid s. 13 ff.

¹⁶ Prop. 2010/11:45 s. 77.

¹⁷ Prop. 2025/26:138.

¹⁸ Prop. 2020/21:217 s. 38 och prop. 2025/26:138 s. 69.

¹⁹ Prop. 2025/26:138 s. 71.

²⁰ "Fridskränkning av dottern" NJA 2004 s. 437.

²¹ "Den upprörde hyresvärden" NJA 2000 s. 661.

Det är *Utvecklingscentrums uppfattning* att verbala kränkningar som sker upprepat och över tid och som riktas mot samma målsägande vanligtvis kan anses vara ägnade att kränka den utsattes frid på ett kännbart sätt och vara straffbara som ofredande (se vidare nedan) eller psykiskt våld (se [kapitel 4](#)). Detta oavsett om det riktas mot en närstående eller inte.

Ofredande

Något som blivit en vanlig företeelse är att gärningspersonen använder sig av tekniska hjälpmedel eller platsfunktioner i olika appar för att efterforska och övervaka var målsäganden befinner sig. Genom att placera en gps i målsägandens bil eller i ett gosedjur tillhörande ett gemensamt barn kan gärningspersonen effektivt skaffa sig kontroll över målsägandens rörelsemönster och insyn i dennes privatliv, vilket kan utgöra en sådan kännbar fridskränkning för målsäganden som brottet ofredande förutsätter. Se även [kapitel 4](#) Psykiskt våld.

I propositionen 2016/17:222 Ett starkt straffrättsligt skydd för den personliga integriteten, uttalas avseende ofredande att en gärning som består av ett *fysiskt angrepp* kan vara ägnad att kränka den utsattes frid på ett kännbart sätt även om denne inte uppfattar angreppet vid tidpunkten för gärningen, exempelvis på grund av sömn eller medvetlöshet. Det innebär att det är det fysiska angreppet i sig som utlöser straffansvaret.

För *andra hänsynslösa ageranden* som inte utgör fysiska angrepp krävs för straffansvar att den utsatte uppfattar angreppet. Angreppet behöver dock inte uppfattas när det företas utan det kan ske vid en senare tidpunkt. Den omständigheten att brottsoffret uppfattar angreppet först vid en senare tidpunkt gör inte angreppet mindre straffvärt. En förutsättning för straffansvar är dock att gärningspersonens uppsåt täcker att den utsatte uppfattar angreppet. Om det skulle passera lång tid mellan den tidpunkt angreppet utfördes och när det uppfattades av brottsoffret bör det kunna påverka bedömningen av om gärningen var ägnad att kränka den angripnes frid.²²

I ett hovrättsavgörande hade den tilltalade installerat dels två gps-sändare i målsägandens bil, dels kameror i den gemensamma bostaden utan att målsäganden lämnat sin tillåtelse eller i övrigt kände till åtgärderna. Den tilltalades syfte med installationerna var att kontrollera målsägandens förehavanden, vilket enligt hovrätten utgjorde ett hänsynslöst agerande. Vad gällde gps-sändarna hade målsäganden misstänkt att den tilltalade hade placerat något i hennes bil eftersom han vid samtal med henne verkade veta var hon befann sig och snabbt kunde komma till platsen. För vittnen hade målsäganden också berättat att hon upplevde att hon var förföljd eller avlyssnad. Enligt hovrätten hade målsäganden därmed uppfattat det hänsynslösa agerandet under tiden det pågick och den tilltalade hade därmed kränkt hennes frid på

---

²² Prop. 2016/17:222 s. 60 och 100.

ett kännbart sätt. Vad gäller de kameror som den tilltalade hade installerat i bostaden hade målsäganden inte uppfattat att de fanns där och hon kunde heller inte närmare beskriva vid vilken tidpunkt hon fick veta det. I denna del ansåg hovrätten att det inte var visat att målsäganden hade uppfattat agerandet när det utfördes och inte heller att det var utrett hur lång tid som hade passerat mellan agerandet och när hon uppfattade det. Den tilltalade dömdes således för ofredande enbart avseende gps-sändarna som hade installerats i målsägandens bil.²³ Agerandet kan efter den 1 juli 2026 komma att bedömas som psykiskt våld i form av (varaktig) otillbörlig övervakning, se [kapitel 4](#) Psykiskt våld.

Av det sagda följer att man vid utredningar avseende gärningar som utgörs av annat hänsynslöst agerande än fysiska angrepp inte bara bör säkra bevisning om den misstänkta personens faktiska agerande utan även om i vilken mån målsäganden har uppfattat angreppet och i så fall vid vilken tidpunkt.

2.3 Begreppet närstående

Begreppet närstående är centralt för avgränsningen av vilka brott som kan anses ingå i kategorin brott i nära relation. Brottsbalken innehåller inte någon definition av begreppet, varför ledning istället får hämtas i förarbeten och praxis.

I detta sammanhang avses med närstående en snävare krets av personer än vad som omfattas av undantaget från vittnesplikten i 36 kap. 3 § rättegångsbalken.

Vid införandet av fridskränkingsbrotten uttalades i förarbetena att begreppet närstående främst avser en person med vilken gärningspersonen har eller har haft ett förhållande, exempelvis någon som är eller har varit gift eller sammanboende under äktenskapsliknande förhållande med gärningspersonen. Begreppet omfattar dock även barn till gärningspersonen, barn till en person som gärningspersonen bor eller har bott tillsammans med (styvbarn) eller personer som är nära släkt med gärningspersonen i egenskap av förälder eller syskon. Normalt innebär närståendebegreppet att gärningspersonen och brottsoffret bor eller har bott tillsammans.²⁴

Det intresse som straffbestämmelsen i 4 kap. 4 a § brottsbalken ska skydda utgörs av den särskilt utsatta situation som ett brottsoffer i förhållande till gärningspersonen kan befinna sig i. Denna situation kännetecknas av att det mellan parterna föreligger en *både praktisk och känslomässig bindning som inte är alltför kortvarig*. Det är just dessa moment som är avgörande vid bedömningen i det enskilda fallet om parterna i den ifrågavarande relationen kan

---

²³ Hovrätten för Övre Norrland, mål B 1136-19.

²⁴ Prop. 1997/98:55 s. 132.

anses vara närstående i den bemärkelsen som avses i bestämmelsen. Det krävs inte att parterna bor eller har bott tillsammans utan begreppet närstående har i praxis ansetts omfatta även fall då brott har förövats av en man mot en kvinna med vilken han levit i en fast parrelation, trots att de hade tillgång till varsin bostad (särbos).²⁵

I praxis finns exempel på hur begreppet närstående har tolkats. Parter som tidigt i förhållandet haft planer på att flytta ihop och där mannen förvarade kläder och personliga saker i kvinnans bostad men inte hade nyckel dit har ändå ansetts vara närstående.²⁶ Parter som var bosatta på skilda orter men som har besökt och sovit över hos varandra relativt ofta har bedömts vara ett etablerat par och ha en sådan känslomässig bindning till varandra som kan vara fallet i ett samboförhållande. Förhållandet varade i över sex månader, vilket var tillräckligt för att parterna skulle betraktas som närstående.²⁷ Parter som endast haft ett tre månader långt förhållande har av HD betraktats som närstående. HD konstaterar i domen bland annat att förhållandet visserligen varit relativt kortvarigt, men med hänsyn till bland annat att förhållandet varit mycket intensivt, att paret under stora delar av förhållandet övernattat hos varandra och att de i stor utsträckning undvikit att umgås med andra görs bedömningen att de varit närstående på det sätt som förutsätts för ansvar för fridskränkingsbrott.²⁸

HD har även uttalat att personer som står i en sådan känslomässig relation till varandra att sexuellt umgänge brukar ingå i liknande förbindelser kan utgöra ett parförhållande i lagens mening även om något sexuellt samliv inte förekommer. Orsaken till frånvaron av sexuellt samliv saknar betydelse. Det avgörande är istället att relationen ska kännetecknas av en sådan nära gemenskap i personligt hänseende som normalt förekommer mellan gifta.²⁹

Som tidigare nämnts omfattas även personer som är nära släkt med gärningspersonen som barn, föräldrar och syskon av närståendebegreppet. Vuxna syskon och vuxna barn som under en längre tid inte delat hushåll med gärningspersonen eller målsäganden kan i och för sig ha en känslomässig bindning till denne men har kanske inte en sådan praktisk bindning som krävs för att betraktas som närstående i detta sammanhang. Bedömningen av om parterna ska anses vara närstående får dock göras utifrån omständigheterna i det enskilda ärendet.

Om den misstänkta personen förnekar att denne är närstående till målsäganden bör det inom ramen för förundersökningen även utredas vilken typ av

---

²⁵ "Det närstående paret I" NJA 2004 s. 97.

²⁶ Hovrätten över Skåne och Blekinge, dom meddelad den 28 januari 2010, mål B 1822-09.

²⁷ Hovrätten för Nedre Norrland, dom meddelad den 20 december 2011, mål B 1041-11.

²⁸ "Det närstående paret II" NJA 2025 s. 295.

²⁹ HD 2022-07-08, mål T 6931-21.

relation som parterna har. Vid ett åtal bör åklagaren i dessa fall också åberopa bevis som styrker de omständigheter som talar för att ett närståendeförhållande föreligger. Om det råder tveksamhet kring om förutsättningarna för grov kvinnofridskränkning är uppfyllda bör åklagaren framställa ett yrkande i andra hand om grov fridskränkning. Vid tveksamheter om närståendebegreppet är uppfyllt bör ett yrkande i andra hand om olaga förföljelse framställas, se vidare [kapitel 3](#).

2.4 Upprepad kränkning av personens integritet

2.4.1 Antal gärningar

Gärningar som prövas samtidigt

För att rekvisitet upprepad kränkning ska vara uppfyllt krävs att det rör sig om fler än två brottsliga gärningar som är föremål för bedömning samtidigt. Utgångspunkten för bedömningen bör dock vara de enskilda gärningarnas karaktär; ju allvarligare en gärning är desto färre gärningar behövs för att dessa sammantaget ska anses utgöra en upprepad kränkning. Även gärningar som var för sig är relativt lindriga till sin karaktär, exempelvis ringa misshandel, ofredande och hemfridsbrott, men som sker vid upprepade tillfällen kan sammantaget anses utgöra en sådan upprepad kränkning som avses.³⁰

Gärningar enligt 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken, som enligt reglerna om konkurrens ska åtalas särskilt och alltså inte utgör ett delbrott i fridskränkingsbrotten, kan dock ändå beaktas vid bedömningen av om andra gärningar utgjort led i en upprepad kränkning och varit ägnade att allvarligt skada personens självkänsla. Det innebär att gärningar som tillsammans inte når upp till en sådan upprepad kränkning som krävs, ändå kan bedömas som ett fridskränkingsbrott när det finns andra allvarligare gärningar som är föremål för bedömning samtidigt och som är begångna mot samma målsägande.³¹ Det finns dock exempel i praxis på fall där ett fall av misshandel och två fall av grov misshandel inte bedömts utgöra en grov kvinnofridskränkning.³²

Sådana handlingar eller kränkande beteenden från gärningspersonens sida som inte når upp till någon form av straffbelagd gärning men som vid en helhetsbedömning av målsägandens situation ändå kan tyckas utgöra en del av kränkningen, kan inte åberopas som grund för att de åtalade brotten utgör led i en upprepad kränkning. Nedsättande uttalanden, förödmjukande beteende eller vissa kontrollerande beteenden, som inte utgör brottsliga kränkningar, kan alltså inte kvalificera enskilda gärningar till ett fridskränkingsbrott.³³ Istället kan sådant kränkande agerande få betydelse för att

---

³⁰ Prop. 1997/98:55 s. 77 och 131–133.

³¹ Hovrätten över Skåne och Blekinge, dom meddelad den 18 maj 2009, mål B 452-09.

³² Göta hovrätt, dom meddelad den 15 juni 2006, mål B 1230-06.

³³ Prop. 1997/98:55 s. 78.

belysa under vilka omständigheter de enskilda gärningarna i ett fridskränkingsbrott har begåtts och därmed för bedömningen av brottslighetens samlade straffvärde.³⁴ Se även [kapitel 4](#) Psykiskt våld.

Betydelsen av tidigare lagföring

Det finns inget krav på att gärningspersonen tidigare ska ha blivit lagförd för brott; de åtalade gärningarna kan vara tillräckliga för att kränkningen av brottsoffrets integritet vid en samlad bedömning ska anses vara upprepad.³⁵

Tidigare brottslighet kan dock beaktas vid bedömningen av om åtalade gärningar utgjort ett led i en upprepad kränkning av målsäganden. De tidigare gärningarna kan belysa de förhållanden under vilka de åtalade gärningarna har ägt rum och innebär inte att den tilltalade döms på nytt för redan lagförda brott.³⁶

Om gärningspersonen tidigare är dömd för samma typ av brottslighet mot samma målsägande kan det alltså räcka med två nya brottsliga gärningar. En enstaka ny gärning i förening med en gärning som domstol redan dömt över kan däremot inte leda till ansvar för fridskränkingsbrotten utan det krävs att flera brottsliga gärningar är uppe till bedömning samtidigt.³⁷

2.4.2 Tidssamband

I kravet på upprepad kränkning ligger vidare att det måste finnas ett visst tidsmässigt samband mellan de enskilda gärningarna. Lagstiftaren har överlämnat åt rättstillämpningen att avgöra vad detta konkret betyder, varför ledning inte kan hämtas i förarbetena. En alltför lång eller en mycket kort tidsrymd mellan de enskilda gärningarna kan medföra att rekvisitet *upprepad kränkning* inte är uppfyllt. Exempelvis har ett flertal kränkande gärningar som inträffat under två dagar inte ansetts vara av sådan omfattning att kränkningen kan anses som upprepad.³⁸ Vidare har i praxis en period uppgående till ungefär nio månader mellan gärningarna inte bedömts vara för lång i detta avseende.³⁹ En prövning utifrån förutsättningarna i det enskilda ärendet måste dock göras.

2.5 Ägnat att allvarligt skada självkänslan

Frågan om de enskilda gärningarna som ingår i fridskränkingsbrottet har varit ägnade att allvarligt skada brottsoffrets självkänsla ska besvaras med

---

³⁴ "Fridskränkningen av dottern" NJA 2004 s. 437.

³⁵ Prop. 1998/99:145 s. 13.

³⁶ Prop. 1997/98:55 s. 81–82, prop. 1998/99:145 s. 13 och NJA 1999 s. 102.

³⁷ Prop. 1997/98:55 s. 131 och Hovrätten för Västra Sverige RH 2006:29.

³⁸ Hovrätten över Skåne och Blekinge RH 2008:7.

³⁹ NJA 2004 s. 437.

beaktande av brottsoffrets hela situation. Bedömningen ska utgå dels från omständigheter kring brottsoffret, exempelvis avsaknad av socialt nätverk eller bristande språkfärdigheter, dels hur allvarliga gärningarna har varit.⁴⁰

I det enskilda ärendet är det inte nödvändigt att bevisa att brottsoffrets självkänsla verkligen har skadats utan det är tillräckligt att gärningarna typiskt sett, med beaktande av brottsoffrets situation, varit ägnade att allvarligt skada hens självkänsla.

Det krävs inte att gärningspersonen har haft som syfte att allvarligt skada brottsoffrets självkänsla eller att gärningspersonen själv gör värderingen att gärningarna varit ägnade att ha den effekten; det är tillräckligt att gärningspersonen haft uppsåt till de faktiska omständigheter som läggs till grund för bedömningen.⁴¹ Det innebär att åklagaren inte behöver bevisa att gärningspersonen har haft ett visst motiv för sitt agerande.

I förarbetena påpekas att de flesta brott enligt 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken är så kvalificerade att de typiskt sett innebär att självkänslan hos den utsatta personen skadas. När det gäller lindrigare brott krävs att gärningen ingår i ett mönster som sammantaget leder till att den kränkta personen bryts ned för att gärningarna ska anses vara ägnade att *allvarligt* skada självkänslan.⁴² Under förundersökningen bör det därför i förhör med målsäganden och vittnen utredas under vilka omständigheter gärningarna har begåtts. Åklagare bör sedan vid huvudförhandlingen särskilt plädera för att dessa omständigheter har varit ägnade att allvarligt skada brottsoffrets självkänsla.

I praxis har vissa faktorer identifierats som påverkar bedömningen:

- gärningarnas frekvens och allvar
- om gärningarna skett i hemmet där man normalt ska kunna känna sig trygg
- om gärningarna haft förnedrande inslag
- om målsäganden har befunnit sig i en utsatt situation, exempelvis om denne varit socialt isolerad eller i fysiskt eller psykiskt underläge
- om brottsoffret varit betydligt yngre än gärningspersonen
- om gärningarna skett i närvaro av egna eller gemensamma barn.⁴³

I ett avgörande från Göta hovrätt hade den tilltalade vid upprepade tillfällen ofredat målsäganden genom att skicka meddelanden vars innehåll varit mycket nedsättande och kränkande samt även vid ett flertal tillfällen överträtt ett meddelat kontakförbud. Enligt hovrätten rådde det inte något tvivel om att den tilltalade haft för avsikt att trycka ned och smutskasta målsägan-

---

⁴⁰ NJA 2003 s. 144.

⁴¹ Prop. 1997/98:55 s. 133–134.

⁴² Ibid s. 133.

⁴³ SOU 2011:85 Fridskränkningssbrotten och egenmäktighet med barn s. 81.

den samt att få henne att känna sig förnedrad och förminskad. Den tilltalades agerande hade också inneburit stora negativa konsekvenser för henne. Trots att det varit fråga om förhållandevis lindriga enskilda brott ansåg hovrätten att gärningarna hade ingått i ett mönster som sammantaget haft som syfte att bryta ned målsäganden. Detta medförde att gärningarna bedömdes ha varit ägnade att allvarligt skada målsägandens självkänsla och den tilltalade dömdes därför för grov kvinnofridskränkning.⁴⁴

I ett annat hovrättsavgörande har gärningarna, som bestått av upprepade ofredanden och olaga hot, emellertid *inte* ansetts vara ägnade att allvarligt skada målsägandens självkänsla. Domstolen beaktade att det mellan parterna förelåg en utdragen och uppsplitande skilsmässoprocess samt att det förekommit häftiga ordväxlingar från båda sidor. Gärningarna bedömdes inte vara alltför allvarliga och något våld hade inte förekommit.⁴⁵

Svea hovrätt fann i ett avgörande, efter en helhetsbedömning av parternas situation under den aktuella brottstiden, att gärningarna inte varit ägnade att allvarligt skada målsägandens självkänsla på sätt som förutsätts i bestämmelsen om grov kvinnofridskränkning. Målsäganden hade upprepade gånger i alkoholpåverkat tillstånd uppträtt gränsöverskridande i förhållande till barnen i familjen, vilket i hög grad hade provocerat den tilltalade. Målsäganden hade heller inte velat avsluta relationen trots att den tilltalade flera gånger uttryckt en sådan vilja. Istället för grov kvinnofridskränkning dömdes den tilltalade för de enskilda gärningarna som utgjordes av två fall av misshandel, ett olaga hot och ett ofredande.⁴⁶

Vid tveksamheter i det enskilda fallet om gärningarna har varit ägnade att allvarligt skada målsägandens självkänsla bör åklagaren framställa ett alternativt yrkande om olaga förföljelse, se [kapitel 3](#).

2.6 Straffvärde

Fridskränkningens brotten är brott av sådan art att det finns en presumtion för att påföljden ska bestämmas till fängelse.⁴⁷ Minimistrafvet är fängelse i ett år. Straffvärdet bör hamna på straffminimum eller i den nedersta delen av straffskalan enbart när det rör sig om fall där de brottsliga gärningarna utgörs av ett mindre antal förhållandevis lindriga brott. Ju allvarligare eller ju fler gärningar som ingår i brottet, desto högre ska straffvärdet anses vara.⁴⁸ Straffvärdet torde dock inte påverkas i någon nämnvärd utsträckning av att det

---

⁴⁴ Göta hovrätt, dom meddelad den 8 februari 2023, mål B 3890-22.

⁴⁵ Svea hovrätt RH 2004:48.

⁴⁶ Svea hovrätt, dom meddelad den 31 maj 2023, mål B 3589-23.

⁴⁷ NJA 2004 s. 97.

⁴⁸ Prop. 2020/21:217 s. 38.

tillkommer ytterligare någon enstaka gärning som är av samma art som de som ingår i ett fridskränkingsbrott i det enskilda fallet.⁴⁹

För det fall att gärningarna av någon anledning inte når upp till ett fridskränkingsbrott utan åtal istället väcks för de enskilda brotten bör åklagaren även åberopa de straffvärdehöjande omständigheter som anges i 29 kap. brottsbalken. En sådan omständighet som särskilt ska beaktas är om gärningen inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv, hälsa eller trygghet till person.⁵⁰

2.7 Preskription

Den yttersta preskriptionstiden för fridskränkingsbrotten är tio år. De enskilda gärningar som ingår i ett fridskränkingsbrott preskriberas självständigt enligt de regler som gäller för respektive brott.⁵¹ Detta innebär att lindrigare gärningar som exempelvis ofredande och hemfridsbrott preskriberas redan efter två år från brottsdatum medan exempelvis misshandel och sexuellt ofredande preskriberas efter fem år från brottsdatum. Åklagaren bör vara särskilt uppmärksam på de olika preskriptionstiderna vid beslut om frihetsberövande, delgivning av brottsmisstankar samt åtals väckande.⁵²

Den 1 april 2025 infördes ett nytt 35 kap. brottsbalken. Kapitlets struktur ändrades och det infördes underrubriker. Ändringarna innebär att preskriptionstiden för bl.a. brott som ingår i grov fridskränkning och hedersförtryck mot barn räknas från när målsäganden fyller eller skulle ha fyllt 18 år.⁵³ Det innebär att preskriptionstiden för t.ex. en misshandel som ingår i grov fridskränkning börjar löpa den dag målsäganden fyller 18 år och preskriberas när målsäganden fyller 23 år.⁵⁴

De nya preskriptionsbestämmelserna avseende grov fridskränkning och hedersförtryck mot barn gäller även för brott före den 1 april 2025.

2.8 Konkurrensregler

Vanliga konkurrensregler ska tillämpas, vilket innebär att brott med ett *strängare* minimistraff än fridskränkingsbrotten inte kan ingå i dessa utan måste åtalas särskilt.⁵⁵

---

⁴⁹ Prop. 1997/98:55 s. 134.

⁵⁰ 29 kap. 1 § 2 st. 2 men. brottsbalken.

⁵¹ Prop. 1997/98:55 s. 131–132.

⁵² Åklagarmyndighetens tillsynsbeslut ÅM 2015/1481.

⁵³ 35 kap. 6 § 1 p. och 2 p. brottsbalken.

⁵⁴ Lag om ändring i brottsbalken (2025:962).

⁵⁵ Prop. 1997/98:55 s. 134.

Ett brott med *samma* straffskala som fridskränkingsbrotten ska dömas i konkurrens med dessa, exempelvis grov kvinnofridskränkning och grovt olaga tvång.⁵⁶ Grovt olaga hot har, sedan den 1 juli 2023, samma minimistraff som fridskränkingsbrotten men ett lägre maximistraff varför grovt olaga hot ska ingå i ett åtal för ett fridskränkingsbrott.⁵⁷

Brottet *olaga förföljelse* infördes med fridskränkingsbrotten som förebild. För tillämplighet krävs enligt båda bestämmelserna att det rör sig om upprepade och integritetskränkande brottsliga gärningar som riktar sig mot en och samma person. Olaga förföljelse är dock inte begränsad till närståendeförhållanden. Inte heller krävs att gärningarna ska ha varit ägnade att allvarligt skada brottsoffrets självkänsla. Vid konkurrens mellan fridskränkingsbrotten och olaga förföljelse har de förstnämnda företräde, vilket innebär att olaga förföljelse är subsidiär till fridskränkingsbrotten.⁵⁸

Brottet *hedersförtryck* utformades även det med fridskränkingsbrotten som förebild. Enligt förarbetena till hedersförtrycksbrottet måste brottslighet som har begåtts med ett hedersmotiv anses utgöra en så tydlig särreglering i förhållande till fridskränkingsbrotten att bestämmelsen om hedersförtryck bör ha företräde. Om rekvisiten för båda brotten är uppfyllda har således hedersförtryck i normala fall företräde framför fridskränkingsbrotten.⁵⁹

Vid konkurrens mellan olaga förföljelse ([kapitel 3](#)) och psykiskt våld ([kapitel 4](#)) bör olaga förföljelse, enligt förarbetena, som utgångspunkt ses som ett allvarligare brott än psykiskt våld, och psykiskt våld som utgångspunkt ingå som en delgärning i ett åtal för olaga förföljelse.⁶⁰

Om det föreligger tveksamheter i det enskilda ärendet hur brottet bör rubriceras bör åklagaren välja det brott som har företräde enligt konkurrensreglerna och i andra hand yrka ansvar för det sekundära brottet.

2.9 Rättskraft

Efter en fällande dom för fridskränkingsbrott är det som regel inte möjligt att väcka åtal för ett annat brott som ingår i uppräkningsparagrafen i 4 kap. 4 a § brottsbalken och som begåtts inom den tidsperiod som den lagförda fridskränkningen omfattar. Orsaken är att de enskilda gärningarna ofta inte är så preciserade till antal, tid och plats att rättskraften för varje enskild gärning kan bedömas. Om förhållandet är det motsatta, att de enskilda gärningarna

---

⁵⁶ Hovrätten för Västra Sverige, dom meddelad den 26 februari 2010, mål B 1261-10.

⁵⁷ Se bl.a. Svea hovrätt, dom meddelad den 11 februari 2026, mål B 18748-25.

⁵⁸ Prop. 2010/11:45 s. 71, 73 och 77.

⁵⁹ Prop. 2021/22:138 s. 13, 18 och 28. Se även RåV 2023:16 Hedersrelaterad brottslighet och könsstypning.

⁶⁰ Prop. 2025/26:138 s. 59.

bestämt har kunnat anges i det tidigare åtalet, bör andra gärningar inte anses omfattas av domens rättskraft.⁶¹

Det finns inget hinder mot att återkomma med åtal avseende andra brott inom samma brottstid som domen avser om de har en strängare straffskala och därmed enligt konkurrensreglerna inte ska ingå i fridskränkingsbrotten. Det är däremot inte möjligt enligt reglerna om rättskraft att väcka åtal för ett nytt gärningsmoment om det ingår i väsentligen samma händelseförlopp som den gärning som redan prövats av domstol. Det gäller även om det nya gärningsmomentet innebär att gärningen får en strängare rubricering än den gärning som omfattas av den tidigare domen.⁶²

Gällande psykiskt våld ([kapitel 4](#)) konstateras i förarbetena att åklagaren, efter en fällande dom avseende psykiskt våld, sällan torde ha anledning att väcka ytterligare åtal för nyupptäckt brottslighet av liknande slag som inträffat under samma tidsperiod. Detta i synnerhet eftersom det inte krävs att samtliga kränkningar som omfattas av brottet psykiskt våld är preciserade till tid och plats. Huruvida åtal kan väckas för nyupptäckta gärningar som avser samma period måste bl.a. bedömas utifrån hur gärningsbeskrivningen i det redan hanterade målet är formulerad.⁶³

---

⁶¹ Prop. 1997/98:55 s. 134.

⁶² NJA 1987 s. 61.

⁶³ Prop. 2025/26:138 s. 59.

3 Olaga förföljelse

3.1 Bakgrund

Brottet olaga förföljelse infördes som ett nytt brott i brottsbalken 2011. Syftet med bestämmelsen var att förstärka det straffrättsliga skyddet mot upprepade trakasserier eftersom straffskalorna för de enskilda brotten inte bedömdes kunna återspegla brottslighetens allvar i tillräcklig grad. De brottsliga gärningarna kunde var för sig framstå som mindre allvarliga men sedda i ett sammanhang utgöra en påtaglig integritetskränkning.⁶⁴

3.2 Brottets konstruktion

Bestämmelsen om olaga förföljelse har konstruerats med fridskränkingsbrotten som förebild. Brottet omfattar upprepade och integritetskränkande brottsliga gärningar som är riktade mot en och samma person. Var och en av gärningarna ska ha utgjort led i en upprepad kränkning av personens integritet.⁶⁵

Till skillnad från fridskränkingsbrotten uppställer olaga förföljelse inget krav på att det ska föreligga ett närståendeförhållande mellan parterna utan bestämmelsen är tillämplig på alla slags mellanmänniska relationer.⁶⁶ Bestämmelsen uppställer heller inget krav på att de enskilda gärningarna ska ha varit ägnade att allvarligt skada målsägandens självkänsla.

De brott som räknas upp i brottskatalogen är sådana som typiskt sett ingår i ett förföljelsebeteende och som innebär upprepade och systematiska trakasserier av den utsatta personen. Gärningspersonen behöver inte ha något särskilt syfte med sitt upprepade handlande utan det är tillräckligt att det objektivt sett framstår som påträngande, besvärande eller annars som ett angrepp på personen i fråga samt att gärningspersonen har uppsåt till de faktiska omständigheter som läggs till grund för bedömningen.⁶⁷

Olaga förföljelse är subsidiär till fridskränkingsbrotten. Det innebär att om förutsättningarna i fridskränkingsbrotten är uppfyllda ska dessa bestämmelser tillämpas i första hand. Brister det i kravet på ett närståendeförhållande, exempelvis vid unga parrelationer, eller kan åklagaren inte visa att de

---

⁶⁴ Prop. 2010/11:45 s. 66–68.

⁶⁵ Ibid s. 71 och 4 kap. 4 b § brottsbalken.

⁶⁶ Se exempelvis Hovrätten för Västra Sverige, dom meddelad den 8 juni 2022, mål B 4114-21, där målsägandena var familjehemsföräldrar till den tilltalades son.

⁶⁷ Prop. 2010/11:45 s. 68 och 72.

enskilda brotten varit ägnade att allvarligt skada målsägandens självkänsla kan således olaga förföljelse vara aktuellt.

3.3 Upprepad kränkning av personens integritet

För att gärningarna som räknas upp i brottskatalogen ska anses utgöra olaga förföljelse krävs dels att det är fråga om flera gärningar, dels att var och en av dem har utgjort led i en upprepad kränkning av den förföljda personens integritet.

Hur många gärningar som krävs för att det ska anses vara fråga om en upprepad kränkning som avses med bestämmelsen uttalas inte i förarbetena. Bedömningen ska göras med utgångspunkt i gärningarnas karaktär; ju allvarligare gärningarna är, desto färre gärningar krävs för att de ska anses vara upprepade.⁶⁸ Det är dock *Utvecklingscentrums uppfattning* att det, i likhet med fridskränkingsbrotten, krävs *fler än två* gärningar som är föremål för domstolens bedömning samtidigt för att kravet på upprepad kränkning ska vara uppfyllt. Det saknar dock betydelse om gärningarna är samma typ av brott, exempelvis kan flera ofredanden utgöra olaga förföljelse.

Av stor betydelse för bedömningen av om gärningarna har utgjort led i en upprepad kränkning av den förföljda personens integritet är också i vilket sammanhang som gärningarna har begåtts.⁶⁹ Det innebär att omständigheter som ligger utanför de åtalade gärningarna kan få betydelse för bedömningen av om dessa sammantaget kan anses utgöra olaga förföljelse.

HD har i ett avgörande uttalat att gärningarna måste ses i ljuset av de förhållanden under vilka de har ägt rum. I målet hade gärningspersonen under en dryg månads tid övervakat målsäganden på olika sätt, överträtt kontaktförbudet då han ringt och skickat sms till målsäganden, återkommande vistats i närheten av hennes bostad samt hotat henne vid ett tillfälle. Även om vart och ett av brotten hade varit av relativt lindrigt slag och begåtts under en begränsad tid var dessa enligt HD att bedöma som olaga förföljelse. Det förhållandet att gärningspersonen hade befunnit sig i närheten av målsägandens bostad i stort sett dagligen samt även tidigare var dömd för likartad brottslighet mot henne medförde sammantaget att var och en av gärningarna bedömdes ha utgjort led i en upprepad kränkning av målsägandens integritet.⁷⁰

I ett avgörande från hovrätten för Nedre Norrland har domstolen bedömt att ett fall av skadegörelse samt ett flertal ofredanden har varit tillräckliga för att till antal och intensitet kunna kvalificera som olaga förföljelse. Målsäganden

---

⁶⁸ Prop. 2010/11:45 s. 72.

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ "Den månadslånga övervakningen" NJA 2013 s. 1227.

hade dock vid flera tillfällen på eget initiativ kontaktat gärningspersonen och haft en fortsatt sexuell relation med denne, vilket medförde att gärningarna inte ansågs utgöra en sådan upprepad kränkning av målsägandens integritet som olaga förföljelse förutsätter.⁷¹

3.4 Straffvärde och preskription

Av förarbetena framgår att domstolen, vid bedömningen av vilket straffvärde olaga förföljelse har i det enskilda fallet ska ta hänsyn till allvaret i den samlade brottsligheten samt med vilken intensitet denna har kommit till uttryck.⁷² Straffvärdet för olaga förföljelse ska anses vara högre än om det fastställs ett gemensamt straffvärde för de enskilda gärningarna. Till skillnad från fridskränkingsbrotten utgör olaga förföljelse inget artbrott, vilket innebär att det inte föreligger en presumtion för ett fängelsestraff.⁷³

Olaga förföljelse är inte ett perdurerande brott utan de enskilda gärningarna preskriberas i enlighet med de regler som gäller för respektive brott.⁷⁴

3.5 Ny och ändrad lagstiftning

3.5.1 Anstiftan, medhjälp och försök

Som framgår i tidigare avsnitt är bestämmelsen om medverkansansvar i 23 kap. 4 § brottsbalken generellt tillämplig och kräver inte något särskilt stadgande om att anstiftan och medhjälp är straffbelagt. Sedan den 1 juli 2025 har lagstiftaren slagit fast principen att inte bara straffansvar för anstiftan eller medhjälp till *olaga förföljelse* kan dömas ut utan även för anstiftan eller medhjälp till *underbrotten*. Numera framgår det av lagtexten att olaga förföljelse inte bara omfattar den som begår utan även den som på annat sätt – dvs. genom anstiftan eller medhjälp enligt 23 kap. 4 § brottsbalken – medverkar till de brottsliga gärningar som anges i paragrafen.⁷⁵ När det gäller olaga förföljelse framgår det av brottskatalogen i paragrafen vilka brott som utgör underbrott och vilka av dessa som på försöksstadiet kan ingå i en olaga förföljelse.⁷⁶ Se vidare under [avsnitt 2.2.3](#).

---

⁷¹ Hovrätten för Nedre Norrland, dom meddelad den 21 februari 2023, mål B 885-12.

⁷² Prop. 2010/11:45 s. 72.

⁷³ "Nio månaders förföljelse" NJA 2020 s. 216.

⁷⁴ Prop. 2010/11:45 s. 77.

⁷⁵ Prop. 2024/25:123 s. 98 och 4 kap. 4 b § brottsbalken.

⁷⁶ 4 kap. 4 b § brottsbalken.

3.5.2 Nya underbrott

Våld mot tjänsteman m.m.

Sedan den 2 juli 2025 ingår även våld eller hot mot tjänsteman enligt 17 kap. 1 § första stycket brottsbalken eller försök till sådant brott, angrepp mot tjänsteman enligt 17 kap. 2 § första och andra styckena brottsbalken eller försök till sådant brott samt förolämpning mot tjänsteman enligt 17 kap. 3 § brottsbalken som underbrott till olaga förföljelse.⁷⁷

Förolämpning

Fr.o.m. den 1 juli 2026 ingår brottet förolämpning i brottskatalogen för olaga förföljelse.⁷⁸

Vid åtal för olaga förföljelse är de särskilda åtalsprövningsreglerna inte tillämpliga eftersom åtal inte väcks för de underliggande brotten separat. Konsekvensen blir dock, i sådana fall där domstolen inte anser att rekvisiten för olaga förföljelse är uppfyllda utan avser att döma särskilt för de enskilda brotten, att de enskilda brottens åtalsprövningsregler kan komma att aktualiseras.⁷⁹ Åklagaren behöver då vara beredd på att avge sitt ställningstagande i frågan om åtalsprövning för de enskilda brott som är aktuella.

För en mer ingående beskrivning om åtalsprövning vid förtal och förolämpning hänvisas till [RäV 2022:2 Förtal och förolämpning](#).

---

⁷⁷ 4 kap. 4 b § p. 14, 15 och 16 brottsbalken.

⁷⁸ Prop. 2025/26:138 s. 80.

⁷⁹ Ibid. s. 71.

4 Psykiskt våld

4.1 Ny straffbestämmelse

Fr.o.m. den 1 juli 2026 införs straffbestämmelsen psykiskt våld i 4 kap. 7 b § brottsbalken.⁸⁰

4 kap. 7 b § brottsbalken

Den som upprepat utsätter en annan person för kränkningar i form av beskyllning, nedsättande uttalande, förödmjukande beteende, otillbörligt hot, otillbörligt tvång eller otillbörlig övervakning, döms, om kränkningarna sammantagna varit ägnade att allvarligt skada personens självkänsla, för *psykiskt våld* till fängelse i högst fyra år.

För psykiskt våld döms också den som utsätter en annan person för otillbörlig övervakning som är varaktig, om gärningen varit ägnad att allvarligt skada personens självkänsla. (SFS 2026:852). Den föreslagna bestämmelsen omfattas av allmänt åtal enligt reglerna i 20 kap. rättegångsbalken.⁸¹

Psykiskt våld utgörs av ett handlande som är utsträckt i tid. Brottet är fullbordat så snart de upprepade kränkningarna som är ägnade att allvarligt skada den utsattas självkänsla har företagits, men begås så länge som det psykiska våldet fortsätter. Preskriptionstiden räknas från den tid då brottet upphört, även om brottet kan ha fullbordats tidigare. Bedömningen av när brottet upphört och hur långt eller tydligt ett avbrott måste vara för att det ska utgöra två brott måste ytterst avgöras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet.⁸²

Brottsbeskrivningen för brottet psykiskt våld, till skillnad från exempelvis brottet olaga frihetsberövande, förutsätter inte att brottet ska ha inletts på ett visst sätt. Enligt förarbetena talar detta för att preskription ska ske successivt. Det är dock ytterst upp till rättstillämpningen att i det enskilda fallet avgöra vilken princip för preskription av enskilda gärningsmoment som ska gälla. Påföljd för brottet psykiskt våld kan endast utdömas för de gärningsmoment som ligger inom den tillämpliga preskriptionstiden.⁸³

För straffansvar krävs att gärningspersonen har begått gärningen med åtminstone likgiltighetsuppsåt. Gärningspersonens avsikt med kränkningarna, eller åsikt om vad som är tillbörligt eller otillbörligt, saknar betydelse för uppsåtet. Något visst motiv eller syfte hos gärningspersonen krävs således inte. Det skyddsvärda är istället den inverkan som kränkningarna typiskt sett har på

---

⁸⁰ Prop. 2025/26:138 s. 6. Inga övergångsbestämmelser.

⁸¹ Ibid. s. 60.

⁸² Ibid. s. 61.

⁸³ Ibid.

den utsatta. Värderingen av om dessa handlingar sammantagna har varit kränkande, otillbörliga och ägnade att allvarligt skada självkänslan ska göras av domstolen.⁸⁴

Straffet för psykiskt våld ska vara fängelse i högst fyra år. Av författningskommentaren framgår att det vid bedömningen av straffvärdet ska tas hänsyn till antalet kränkningar som ligger till grund för åtalet, karaktären av kränkningarna och under hur lång tid det psykiska våldet pågått. Ju allvarligare eller ju fler kränkningar som ingår i brottet, desto högre ska straffvärdet anses vara. Ett stort antal lindrigare kränkningar under mycket lång tid kan också ha ett högt straffvärde.⁸⁵

Straffbestämmelsen innehåller inte något närståenderekvisit.⁸⁶ Sådana omständigheter som att brottet har begåtts inom ramen för en närståenderelation eller i en hederskontext kan dock påverka straffvärdet i skärpande riktning.⁸⁷

Försök, förberedelse eller stämpling till psykiskt våld är inte kriminaliserat.⁸⁸

I fråga om påföljdsval konstateras att det många gånger bör vara motiverat att bestämma påföljden till fängelse även om straffvärdet i sig eller tidigare brottslighet inte ensamt skulle tala för det. Styrkan i fängelsepresumtionen måste emellertid bestämmas av omständigheterna i det enskilda fallet.⁸⁹

Psykiskt våld kan vara ett underbrott i fridskränkningssbrotten, olaga förföljelse och hedersförtryck. Om ärendet ger förutsättningar för det bör huvudfokus vara att utreda och åtala för något av dessa. Vidare ska psykiskt våld kunna utgöra grundbrott vid barnfridsbrott.⁹⁰ Se vidare [avsnitt 4.9](#).

4.2 Upprepade kränkningar

Det ska vara fråga om upprepade kränkningar. Med begreppet upprepat avses inte ett krav på att det ska vara fråga om kränkningar av samma slag, utan kränkningarna kan vara av olika natur så länge som de omfattas av straffbestämmelsens övriga rekvisit, dvs. att det ska vara fråga om otillbörliga gärningar samt att de sammantaget ska vara ägnade att skada självkänslan.⁹¹

Kränkningarna ska tillsammans nå upp till en viss allvarlighetsgrad. På motsvarande sätt som gäller för fridskränkningssbrotten får frågan om vilket

---

⁸⁴ Prop. 2025/26:138 s. 52.

⁸⁵ Ibid. s. 84.

⁸⁶ Ibid. s. 51.

⁸⁷ Ibid. s. 85.

⁸⁸ Ibid. s. 60.

⁸⁹ Ibid. s. 85.

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ Ibid. s. 34.

antal kränkningar som krävs bedömas med utgångspunkt i kränkningarnas karaktär. Ju allvarligare de enskilda kränkningarna är, desto färre bör krävas för att det ska anses vara fråga om en upprepning. I fråga om mer lindriga kränkningar bör det krävas ett större antal.

I de fall var och en av kränkningarna inte är straffbara i sig bör det dock krävas att det är fråga om fler kränkningar än vad som krävs enligt fridskränkingsbrotten, dvs. fler än två, för att det ska vara fråga om en upprepning. Även den omständigheten att det har varit fråga om ett stort antal kränkningar under en kort tid, eller återkommande kränkningar under en längre tidsperiod, kan ha betydelse för bedömningen.⁹²

I likhet med vad som gäller för fridskränkingsbrotten bör det inte krävas att varje enskild kränkning individualiseras och preciseras vad avser exakt tid och plats. Däremot måste några konkreta kränkningar kunna specificeras och åklagaren måste uppfylla sin grundläggande bevisbörda i fråga om att det åberopade agerandet faktiskt har ägt rum.⁹³ *Utvecklingscentrums uppfattning* är att gärningsbeskrivningen vid åtal för psykiskt våld bör utformas på ett likartat sätt som vid fridskränkingsbrott.

Upprepningen är en del av det som konstituerar brottet, eftersom kränkningarna – sedda var och en för sig – inte behöver nå upp till gränsen för vad som utgör en brottslig gärning. Ageranden som får anses utgöra en del av många mänskliga relationer, exempelvis att enstaka gånger i affekt uttala sig nedsättande eller i viss mån hotfullt, eller att utöva någon form av kontrollerande beteende, omfattas dock inte av det kriminaliserade området.⁹⁴

4.3 Varaktig otillbörlig övervakning

Varaktig otillbörlig övervakning enligt den nya paragrafens andra stycke är undantaget från kravet på upprepning eftersom det i vissa fall kan vara förenat med svårigheter att avgöra när övervakningen påbörjas respektive avslutas. Vidare är varaktig övervakning i sig en allvarlig kränkning. Detta innebär att åtal kan väckas för psykiskt våld vid enbart ett fall av varaktig otillbörlig övervakning enligt paragrafens andra stycke.

Vid enstaka handlingar, exempelvis att följa efter någon vid ett visst tillfälle, torde det vara förhållandevis enkelt att avgöra när övervakningen börjar och slutar. Vid kontinuerlig övervakning, t.ex. vid gps-spårning, kan det vara fråga om övervakning som pågår under mycket lång tid utan uppehåll. Övervakningen kan i sådana fall vara mycket kränkande för den utsatta och i sig

---

⁹² Ibid.

⁹³ Ibid. s. 35.

⁹⁴ Ibid.

ha karaktären av ett nedbrytande handlingsmönster, även om den inte kan sägas vara upprepad.⁹⁵

Eftersom varaktig övervakning i sig är en allvarlig kränkning är kravet på upprepning enligt paragrafens första stycke i regel uppfyllt även om gärningspersonen endast gjort sig skyldig till någon enstaka ytterligare kränkning, såsom beskyllning, nedsättande uttalande, förödmjukande beteende, otillbörligt tvång, otillbörliga hot eller annan otillbörlig övervakning, vid sidan av den varaktiga otillbörliga övervakningen. Bedömningen måste dock ske utifrån tiden som gått mellan de olika kränkningarna.⁹⁶ I dessa fall bör ansvar i första hand komma i fråga enligt paragrafens första stycke.⁹⁷

4.4 Vilka slags kränkningar omfattas?

Straffbestämmelsen preciserar vilka typfall av kränkningar som omfattas av straffansvar; beskyllning, nedsättande uttalande, förödmjukande beteende, otillbörligt hot, otillbörligt tvång eller otillbörlig övervakning. Uppräknningen är uttömmande.

4.4.1 Beskyllningar, nedsättande uttalanden eller förödmjukande beteenden

Begreppet beskyllningar, nedsättande uttalanden eller förödmjukande beteenden tar sikte på förolämpningar. Straffbestämmelsen om förolämpning i 5 kap. 3 § brottsbalken innefattar rekviriten beskyllningar, nedsättande uttalanden eller förödmjukande beteenden. Motsvarande förolämpande beteenden omfattas av psykiskt våld med skillnaden att det inte krävs att förolämpningen i sig varit ägnad att kränka den andres självkänsla eller värdighet (jfr förolämpning enligt 5 kap. 3 § brottsbalken).

Rekviritet omfattar såväl förolämpningar som uttrycks genom ord eller i skrift som förolämpningar som uttrycks genom exempelvis tecken, gester eller imitationer. Även en föraktfull behandling av någons kropp, t.ex. att spotta på någon annan, kan i vissa fall anses utgöra en förolämpning.⁹⁸ Att spotta på någon annan kan också utgöra ett ofredande enligt 4 kap. 7 § brottsbalken. En bedömning får göras utifrån omständigheterna i varje enskilt fall.

Det krävs inte att agerandet ska vara riktat direkt till eller mot den utsatta. Även ageranden som består i att förmedla något förolämpande eller att göra något förolämpande inför andra omfattas, såvida förolämpningen kommer till den utsattas kännedom. Det krävs inte heller att förolämpningen uppfattas

---

⁹⁵ Ibid. s. 40.

⁹⁶ Ibid. s. 35.

⁹⁷ Ibid. s. 35 och 41.

⁹⁸ Ibid. s. 36–37.

när den företas, utan det bör kunna ske även vid en senare tidpunkt. Kränkningen ska dock ha orsakats på ett relevant sätt och täckas av gärningsmannens uppsåt. Som exempel i förarbetena på sådana förmedlingssätt som bör omfattas av rekvisitet anges att en förälder eller närstående kränker den andra föräldern genom att göra nedsättande uttalanden om denne inför ett gemensamt barn, eller att beskyllningar uttrycks på olika forum eller sociala medier, utan att vara direkt riktade till den utsatta.⁹⁹

4.4.2 Hot

Begreppet hot omfattar hot som inte utgör hot om brottslig gärning, eller som av andra skäl inte når upp till kraven för att utgöra olaga hot enligt 4 kap. 5 § brottsbalken. Det kan t.ex. röra sig om att en partner hotar att avslöja något personligt eller känsligt om den utsatta. Även uttalanden om att skada eller missköta ett husdjur kan utgöra ett hot i detta sammanhang. Det krävs dock att hotet framstått eller varit ägnat att framstå som allvarligt menat. Hotet behöver inte riktas direkt till den hotade utan kan lämnas till tredje man, men det krävs då att hotet kommer till den hotades kännedom och att detta täcks av gärningspersonens uppsåt.¹⁰⁰

4.4.3 Tvång

Tvång innebär uppmaningar eller förbud som är förenade med någon form av hot eller bestraffning. Det krävs inte att det är fråga om olaga tvång i den bemärkelse som avses i straffbestämmelsen om olaga tvång i 4 kap. 4 § brottsbalken.¹⁰¹

Något krav på att tvånget ska utövas finns inte. Däremot krävs det, i likhet med vad som gäller enligt straffbestämmelsen om olaga tvång, att tvånget leder till resultatet att den tvungne gör, tål eller underlåter något. Gärningspersonens agerande ska alltså ha lett till en viss effekt. Även situationer där tvånget inte lett till ett visst resultat kan dock föranleda straffansvar, om det innefattat ett otillbörligt hot.

Till skillnad från vad som gäller för olaga tvång kan tvång enligt bestämmelsen om psykiskt våld även utgöras av exempelvis krav förenade med uttryckliga eller underförstådda hot som inte når upp till kraven på hot enligt 4 kap. 4 § första stycket brottsbalken. Kraven kan bl.a. gälla i fråga om klädsel (såsom tvång att bära slöja eller annan religiös klädsel), utseende, umgänge, sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck (såsom omvändelseförsök). Det kan också vara fråga om krav på att vara kvar i en relation eller i ett

---

⁹⁹ Ibid. s. 37–38.

¹⁰⁰ Ibid. s. 38.

¹⁰¹ Ibid. s. 39.

äktenskap eller på att den utsatta ska belåna sig för att finansiera gärningspersonens leverne.¹⁰²

4.4.4 Övervakning

Övervakning avser såväl spårning av var den utsatta personen befinner sig eller hur denna förflyttar sig, som övervakning i mer allmän betydelse, vilket även inbegriper observation av vad personen gör. Övervakning innefattar även övervakning av ekonomiska förhållanden, som exempelvis aktivitet på bankkonton, användningen av olika betalningslösningar samt hanteringen av löne- eller bidragsutbetalningar.

Det krävs att den utsatta är medveten om övervakningen. Angreppet behöver dock inte uppfattas när det företas utan det kan ske vid en senare tidpunkt. Det krävs inte att övervakningen leder till en viss effekt i form av att den utsatta anpassar sitt handlande utifrån de eventuella bakomliggande syften som kan utgöra skäl för övervakningen. Det straffvärda är själva övervakningen i sig. Om handlingen leder till resultatet att den utsatta gör, tål eller underlåter något kan det emellertid vara fråga om tvång i den bemärkelse som avses ovan.¹⁰³

Angående varaktig övervakning se [avsnitt 4.3](#).

4.5 Hoten, tvånget och övervakningen ska vara otillbörliga

Det ska vara fråga om hot, tvång eller övervakning som är otillbörlig. Kravet på otillbörlighet är en objektiv standard, oberoende av såväl den utsattas uppfattning som gärningspersonens syfte eller motiv. Att något är otillbörligt innebär att det är oacceptabelt med hänsyn till rådande sociala eller etiska normer. Det är alltså fråga om en normativ bedömning.¹⁰⁴

Syftet med straffbestämmelsen är inte att den ska träffa sådana handlingar som måste anses vara naturliga inslag i en relation eller separation. Inom ramen för en förälders tillsynsansvar måste det också finnas ett visst utrymme för att styra och uppfostra barnet genom olika medel samt att välja på vilket sätt detta ska ske på.

Det är som utgångspunkt inte heller kriminaliserat att utifrån ett tillsynsansvar kontrollera – i vissa fall genom tekniska hjälpmedel – om barnet har kommit hem efter skolan eller barnets förhållanden på sociala medier, så länge detta sker på ett rimligt sätt. Typiskt sett bör det också vara godtagbart att säga till ett barn eller en ung vuxen att månadspengen dras in om barnet

---

¹⁰² Ibid.

¹⁰³ Ibid. s. 40.

¹⁰⁴ Ibid. s. 46.

eller den unge inte kommer hem i tid eller inte utför vissa hushållssysslor. Det kan också vara fråga om uttalanden om att vissa ageranden från barnets eller den unges sida kommer att straffas med exempelvis skärm- eller utgångsförbud eller påtryckningar i syfte att hindra en tonåring från att umgås i vissa riskmiljöer.¹⁰⁵

Däremot skulle det exempelvis kunna vara otillbörligt att använda motsvarande medel, exempelvis hot om utgångsförbud, i syfte att begränsa en ung persons möjligheter att träffa personer av det motsatta könet eller att delta i simundervisning i skolan.¹⁰⁶

Vid prövningen av om en handling varit otillbörlig bör en helhetsbedömning av situationen göras, där såväl handlingens innehåll och konsekvenser som parternas relation och ålder är av vikt. Även syftet med åtgärderna, i den mån detta går att bevisa, kan ha betydelse för bedömningen av vad som är otillbörligt.¹⁰⁷

Inom ramen för bedömningen av rekvisitet om otillbörlighet måste hänsyn också tas till gärningspersonens rätt att bestämma över sitt eget liv. I förarbetena ges som exempel att hota att göra någon arvlös eller att avsluta ett romantiskt förhållande. Uttalanden liknande dessa är typiskt sett inte otillbörliga. Den som uttalar hotet har rätt att själv avgöra vad denne vill lägga sina pengar på eller vem denne vill vara tillsammans med. Enligt förarbetena är det emellertid inte uteslutet att sådana uttalanden i särskilda undantagsfall skulle kunna vara otillbörliga, t.ex. om hotet systematiskt används för att förmå den utsatta att göra något som är mycket kränkande för denne.¹⁰⁸ Enligt *Utvecklingscentrum uppfattning* kan konsekventa uttalanden om att någon ska ta sitt eget liv i syfte att påverka målsäganden anses otillbörliga.

Beträffande rekvisitet om tvång ska bedömningen utgå ifrån såväl vad den utsatta förmås att göra, tåla eller underlåta som hotets eller våldets allvarlighetsgrad. Uppmaningar om att göra, tåla eller underlåta något som upplevs som mycket kränkande för den utsatta, såsom att mot sin vilja bära religiös klädsel eller att uppmanas att förändra eller dölja sin sexuella läggning, kan således vara att anse som otillbörliga även vid hot som upplevs som mindre skrämmande eller obehagliga, jämfört med vad som skulle krävas i förhållande till uppmaningar som i sig är att anse som mindre kränkande.¹⁰⁹

När det gäller rekvisitet om övervakning är det som utgångspunkt inte otillbörligt att övervaka någon om övervakningen sker med samtycke från den övervakade personen eller med stöd i lag. Det kan dock finnas vissa undantagssituationer där även övervakning som sker med samtycke kan vara otill-

---

¹⁰⁵ Ibid. s. 47.

¹⁰⁶ Ibid. s. 48.

¹⁰⁷ Ibid. s. 46 och 48.

¹⁰⁸ Ibid. s. 47.

¹⁰⁹ Ibid.

börlig. Så kan t.ex. vara fallet vid mycket omfattande och påträngande övervakning av någon som befinner sig i en utsatt situation i förhållande till den övervakande personen. I förarbetena framhålls också att vedertagna rättsliga principer om när ett samtycke inte kan ha ansvarsbefriande verkan gäller i de fall då samtycket inte har lämnats av egen fri vilja eller då den utsatta saknat insikt om övervakningens omfattning och syfte (jfr 24 kap. 7 § brottsbalken).¹¹⁰

Det är slutligen upp till domstolarna att i varje enskilt fall pröva om beteendet är att anse som otillbörligt. Stränga krav som kan uppfattas som alltför ingripande eller orättvisa, och således till och med otillbörliga, behöver trots det inte nödvändigtvis utgöra psykiskt våld, eftersom även ytterligare rekvisit måste vara uppfyllda.¹¹¹

4.6 Allvarligt skada självkänslan

För straffansvar för psykiskt våld krävs att kränkningarna är ägnade att allvarligt skada självkänslan. Detta gäller såväl för upprepade kränkningar enligt bestämmelsens första stycke som för varaktig övervakning enligt bestämmelsens andra stycke. Av uttrycket "ägnade att" följer att det är tillräckligt att de sammantagna kränkningarna typiskt sett leder till att självkänslan skadas allvarligt. Det behöver alltså inte i det enskilda fallet bevisas att personens självkänsla verkligen har skadats.¹¹²

För att vara fråga om en straffbar kränkning ska det i praktiken handla om situationer som kan leda till psykiskt lidande eller andra allvarliga konsekvenser för den enskilde. Det psykiska lidandet kan komma till uttryck hos den enskilde genom känslor som t.ex. rädsla, obehag och otrygghet. Endast gärningar som typiskt sett orsakar skada av viss dignitet omfattas av straffansvaret.¹¹³

Bedömningen av om gärningen varit ägnad att allvarligt skada självkänslan ska, trots att det är fråga om ett abstrakt farerekvisit, göras med hänsyn till omständigheter hänförliga till målsäganden i det enskilda fallet. Av betydelse blir då, förutom kränkningarna som sådana, även omständigheterna kring dem. Det innebär exempelvis att kränkningar som sker inom ramen för en hetsig och ömsesidig meningsskiljaktighet, eller som utgör ett visst beteende eller språkbruk som har kommit att accepteras mellan två personer, kan falla utanför det straffbara området. Det bör även beaktas om kränkningarna riktar sig mot en särskilt sårbar person – t.ex. en person som saknar nätverk utanför familjen, som inte behärskar språket eller som saknar kunskap om

---

¹¹⁰ Ibid.

¹¹¹ Ibid. s. 48, jfr prop. 1997/98:55 s. 133.

¹¹² Ibid. s. 84.

¹¹³ Ibid. s. 48–50.

landets lagar – eller mot någon som befinner sig i beroendeställning, t.ex. ett barn eller en person med funktionsnedsättning. Även sammanhanget där agerandet sker är av betydelse. Det kan exempelvis ha betydelse om det varit fråga om kränkningar som skett i en gemensam bostad, inom ramen för en närstående relation eller i en hederskontext.¹¹⁴

4.7 Psykiskt våld som ett underbrott till fridskränkningensbrotten och hedersförtryck

Psykiskt våld ska kunna ingå som ett led i grov fridskränkning, grov kvinnofridskränkning, olaga förföljelse och hedersförtryck. Någon förändring av lagtexten sker inte i samband med att psykiskt våld införs. Brottskatalogen för grov fridskränkning, grov kvinnofridskränkning och hedersförtryck omfattar psykiskt våld utan att det krävs några särskilda lagstiftningsåtgärder.

Psykiskt våld förutsätter, på samma sätt som fridskränkningensbrotten och hedersförtryck, att rekvisitet *ägnat att skada självkänslan* är uppfyllt. När psykiskt våld ingår som underbrott i exempelvis ett grovt fridskränkningensbrott innebär det att rekvisitet som tar sikte på självkänslan kommer att behöva prövas två gånger.

Enligt förarbetena bör det typiskt sett inte medföra några större svårigheter att samma rekvisit prövas i två led. Vid prövningen av om de gärningar som ingår som ett led i exempelvis ett grovt fridskränkningensbrott varit ägnade att allvarligt skada personens självkänsla ska en helhetsbedömning av den utsattas situation göras, där såväl gärningarnas frekvens som deras allvar ska beaktas. Inom ramen för denna bedömning har domstolen möjlighet att beakta samtliga omständigheter i målet på ett nyanserat och proportionerligt sätt, vilket motverkar risken för att vissa omständigheter beaktas dubbelt.¹¹⁵

4.8 Psykiskt våld som ett underbrott till olaga förföljelse

Psykiskt våld läggs till i brottskatalogen för olaga förföljelse genom att en ny punkt 10 läggs till med en hänvisning till psykiskt våld enligt 4 kap. 7 b §.

Straffbestämmelsen om olaga förföljelse (se vidare [avsnitt 3.3](#)) syftar bl.a. till att stärka det straffrättsliga skyddet mot upprepade eller systematiska trakasserier och förföljelser mot en och samma person. I förarbetena konstateras att även om bestämmelsen om psykiskt våld tar sikte på kränkningar som är ägnade att skada självkänslan, vilket inte är ett rekvisit i straffbestämmelsen om olaga förföljelse, framstår det ändå som naturligt att föra in brottet i brotts-

---

¹¹⁴ Ibid. s. 51 och 84.

¹¹⁵ Ibid. s. 65.

katalogen för olaga förföljelse. Det är emellertid slutligen upp till domstolarna att i varje enskilt fall bedöma om det, i förhållande till brottet olaga förföljelse, är fråga om gärningar som var och en har utgjort ett led i en upprepad kränkning av personens integritet.¹¹⁶

4.9 Psykiskt våld som grundbrott för barnfridsbrott

Psykiskt våld läggs till i brottskatalogen för barnfridsbrott.

Vid införandet av barnfridsbrottet uttalade regeringen att syftet med straffbestämmelsen är att stärka skyddet för barn som lever i hem där det förekommer olika former av våld, eftersom ett barn som bevittnar brott löper ökad risk för att drabbas av fysisk och psykisk ohälsa på både kort och lång sikt. Upprepade psykiska kränkningar torde i vissa fall kunna vara lika skrämmande för ett barn att bevittna som t.ex. en misshandel eller ett olaga hot varför psykiskt våld läggs till i brottskatalogen för barnfridsbrott.¹¹⁷

En förutsättning för straffansvar är att barnet har bevittnat den brottsliga gärningen. Med bevittna avses att barnet ska ha sett eller hört den brottsliga gärningen begås. Det är alltså inte tillräckligt att barnet enbart ser följderna av den. För att barnet ska anses ha bevittnat den brottsliga gärningen krävs att barnet på något sätt har uppfattat händelseförloppet genom att se eller höra de moment i gärningen som gör den straffbar. Däremot behöver barnet inte ha bevittnat hela händelseförloppet eller förstått att det är en brottslig gärning.¹¹⁸

Straffbestämmelsen om psykiskt våld förutsätter en upprepning. För att det ska kunna bli fråga om ansvar för barnfridsbrott utifrån ett bevittnande av psykiskt våld krävs det att barnet helt eller delvis bevittnat så pass många kränkningar att de bevittnade kränkningarna sammantagna når upp till nivån för straffbarhet som psykiskt våld.¹¹⁹

Bedömningen när det gäller vad barnet uppfattat beträffande de gärningsmoment som utgör hot eller tvång i psykiskt våld borde, enligt förarbetena, inte skilja sig nämnvärt från de bedömningar som domstolarna gör redan idag när det gäller olaga hot och olaga tvång, som utgör grundbrott till barnfridsbrottet.¹²⁰

I fråga om övervakning, i synnerhet om denna sker på ett mer subtilt sätt, kan detta kan vara svårare att uppfatta för ett barn. Om barnet inte har förstått innebörden av en kränkning bör den emellertid inte heller ligga till

---

¹¹⁶ Ibid. s. 66.

¹¹⁷ Ibid. s. 66–67.

¹¹⁸ Ibid. s. 79–80.

¹¹⁹ Ibid. s. 67.

¹²⁰ Ibid.

grund för ansvar för barnfridsbrott. I slutändan är det upp till domstolarna att i det enskilda fallet avgöra om barnet bevittnat brottet.¹²¹

4.10 Psykiskt våld som nödvärnsinvändning

De flesta kränkningar som omfattas av den föreslagna bestämmelsen om psykiskt våld torde som utgångspunkt inte utgöra angrepp på person eller egendom, och ger därför inte nödvärnsrätt. Under alla omständigheter bör det i de flesta situationer anses som uppenbart oförsvarligt att utöva fysiskt våld som försvar mot psykiskt våld.¹²²

4.11 Konkurrensregler

Införandet av brottet psykiskt våld innebär att nya och ibland komplicerade överväganden behöver göras i fråga om en person ska dömas för ett eller flera brott. Förarbetena ger viss vägledning men det är uppenbart att många av konkurrensfrågorna behöver lösas av rättstillämpningen.

Som allmän utgångspunkt anges att sedvanliga konkurrensregler gäller. Det innebär att i de fall då gärningen även uppfyller rekvisiten för ett annat brott har det allvarligare brottet företräde om brotten har samma kriminalpolitiska grund.¹²³ Mot bakgrund av att brottet psykiskt våld beskrivs som upprepade kränkningar, inte som upprepade brottsliga gärningar, uppkommer frågan om beteenden som i sig är straffbara helt faller utanför bestämmelsen om psykiskt våld. Svaret är nej – även beteenden som i sig är straffbara kan ingå i brottet psykiskt våld. Det gäller exempelvis straffbara ofredanden och förolämpningar.

I den mån man låter straffbara gärningar utgöra en del av brottet psykiskt våld kan det finnas anledning att uttryckligen i andra hand yrka ansvar för dessa brott. Det aktualiseras primärt då det framstår som osäkert om alla förutsättningar för psykiskt våld kommer att anses styrkta.

Olaga hot och olaga tvång är brott med en lindrigare straffskala än den för psykiskt våld. Utgångspunkten är därför att även sådana brott kan ingå i brottet psykiskt våld. Här öppnar dock förarbetena för att inslaget av kränkning i de enskilda brotten kan vara så allvarligt att det finns skäl att döma i konkurrens, alltså såväl för det psykiska våldet som för olaga hot eller olaga tvång.¹²⁴

---

¹²¹ Ibid.

¹²² Ibid. s. 32.

¹²³ Ibid. s. 58–59.

¹²⁴ Ibid. s. 59.

Det följer av allmänna regler om konkurrens att man bör åtala och döma särskilt i den mån det föreligger brott med en allvarligare straffskala än den för psykiskt våld.

Oavsett om en straffbar gärning åtalas som en kränkning i brottet psykiskt våld eller som ett fristående brott bör kränkningen kunna ingå i bedömningen av om beteendet är upprepat och ägnat att allvarligt skada personens självkänsla. Om gärningen åtalas som ett fristående brott kan det vara lämpligt att i beskrivningen av de upprepade kränkningar som utgör det psykiska våldet uttryckligen hänvisa till "gärningen enligt åtalspunkt X".

Brottet psykiskt våld kan utgöra underbrott till de s.k. samlingsbrotten, alltså fridskränkingsbrotten, olaga förföljelse eller hedersförtryck. Om ärendet ger förutsättningar för det bör huvudfokus vara att åtala för något av samlingsbrotten. Förarbetena anger uttryckligen att olaga förföljelse som utgångspunkt är att anse som allvarligare än psykiskt våld, oaktat att de två brotten har samma straffskala.¹²⁵

---

¹²⁵ Ibid.

5 Våld i ungas parrelationer

5.1 Våldets karaktär, frekvens och konsekvens

Även om det finns likheter mellan våldet i ungas respektive vuxnas parrelationer vad avser exempelvis normaliseringsprocessen så finns det också skillnader. Under ungdomstiden börjar starka känslomässiga band att etableras i parrelationer och sexualiteten får ökad betydelse för individen. Ungas begränsade erfarenheter av tidigare parrelationer kan påverka deras uppfattning om vad som utgör ett våldsamt beteende och vad som är acceptabelt i relationen. Våld i en ung parrelation kan innebära negativa konsekvenser senare i livet för både våldsutövaren och den utsatta. Det finns ett samband mellan ungas relationsvåld och att ha blivit utsatt för våld, övergrepp eller försummelse som barn samt att ha bevittnat våld mellan föräldrarna.¹²⁶

Forskning visar att det finns skillnader mellan tjejer och killar när det gäller våldets karaktär, frekvens och konsekvenser. Det våld som tjejer utövar är oftare lindrigare än killars och innehåller större inslag av verbala kränkningar medan killar utövar mer sexuellt våld och mer allvarligt fysiskt våld. Vad gäller konsekvenserna får tjejerna oftare fysiska skador av våldet, behöver oftare vård och rapporterar mer negativa effekter som rädsla för sin partner och för att bli allvarligt skadad eller dödad.¹²⁷ Grupper som antingen är särskilt utsatta eller särskilt sårbara är unga hbtqi-personer, unga som lever i en hederskontext och unga med olika funktionsnedsättningar.¹²⁸ Unga personer kan också vara särskilt utsatta på så sätt att de har svårt att undvika gärningspersonen då denne kanske går i samma skola och rör sig i samma kompis-krets. Den utbredda tillgången till sociala medier kan också användas för att effektivt övervaka och kontrollera var den utsatta personen befinner sig och vilka personer denne träffar.

Enligt en studie hade nästan var tredje ungdom utsatts för våld i en parrelation redan vid 15 års ålder. De ungdomar som hade utsatts för våld i en parrelation uppgav psykisk ohälsa i högre grad än icke-utsatta och upplevde också i större utsträckning att de presterade sämre i skolan än sina klasskamrater.¹²⁹

---

¹²⁶ Brå Rapport 2021:15 Våld i ungas parrelationer s. 8 och 11.

¹²⁷ Ibid s. 9–10.

¹²⁸ Ibid s. 17.

¹²⁹ Våld i ungas nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck, Jernbro och Landberg, Stiftelsen Allmänna Barnhuset och Jämställdhetsmyndigheten, 2024 s. 17–18.

5.2 Ungas relationer och begreppet närstående

Ett närståendeförhållande kännetecknas av att det mellan parterna föreligger *en både praktisk och känslomässig bindning som inte är alltför kortvarig*. Ungas parrelationer kännetecknas inte alltid av en sådan praktisk bindning som kan anses omfattas av begreppet närstående.

HD har i ett avgörande som gällde relativt unga personer¹³⁰ dock uttalat att fridskränkingsbrottet till sin karaktär visserligen är sådant att det i praktiken förutsätter att ett förhållande har bestått en viss tid, men det går inte att ställa upp några tidsgränser för hur länge ett förhållande måste ha pågått för att två personer ska anses vara närstående i bestämmelsens mening. HD skriver att det kan finnas situationer där två personer bör anses som närstående i princip omedelbart efter att de inlett en relation.¹³¹

I förarbetena till förändringarna i kontaktförbudslagen som trädde i kraft den 1 juli 2025 uttalas också att ungdomar som har eller har haft ett kärleksförhållande ska kunna betraktas som närstående eller tidigare närstående till varandra, förutsatt att det rör sig om en etablerad relation.¹³²

I ett avgörande från hovrätten över Skåne och Blekinge var parterna 15 år och domstolen konstaterade att de visserligen hade varit ett par och haft en känslomässig bindning till varandra men stått under annans vårdnad, varför de båda saknat egen bestämmanderätt i fråga om boende och ekonomi. Även i andra praktiska frågor som övernattnings och mathållning var de hänvisade till sina vårdnadshavare. Med anledning av detta bedömdes det att parterna inte hade umgåtts med varandra på ett sätt som kunde jämföras med ett samboförhållande. De gärningar som den tilltalade hade gjort sig skyldig till skulle därför bedömas var för sig.¹³³

Domstolen kom till samma slutsats i ett liknande avgörande avseende omyndiga i en parrelation, i vilken den ena parten fortfarande bodde hemma. Även om de tillbringat mycket tid hos den andre parten, som hade egen bostad, var de inte att betrakta som närstående.¹³⁴

Eftersom närståendebegreppet är centralt för fridskränkingsbrotten bör omständigheterna kring parternas relation redas ut under förundersökningen.

Det är *Utvecklingscentrum uppfattning*, med hänvisning till HD:s ställningstagande i "Det närstående paret II" NJA 2025 s. 295 och vad regeringen uttalar i förarbetena till förändringarna i kontaktförbudslagen, att även ungas

---

¹³⁰ Tilltalad var 18 år vid gärningstillfällena och målsäganden 19 år.

¹³¹ "Det närstående paret II" NJA 2025 s. 295.

¹³² Prop. 2024/25:123 s. 112.

¹³³ Hovrätten över Skåne och Blekinge, dom meddelad den 29 juli 2011, mål B 1677-11.

¹³⁴ Hovrätten för Övre Norrland, dom meddelad den 13 juli 2017, mål B 438-17.

relationer i åldern 15–17 år kan omfattas av närståendebegreppet även om parterna står under annans vårdnad.

5.3 Olaga förföljelse vid upprepade brottsliga gärningar

I de fall ungas relationer inte uppfyller förutsättningarna för ett närståendeförhållande enligt 4 kap. 4 a § brottsbalken kan olaga förföljelse istället vara ett alternativ vid upprepade och integritetskränkande brottsliga gärningar mot samma målsägande. Det är *Utvecklingscentrums rekommendation* att om det råder tveksamhet kring om förutsättningarna för ett fridskränkingsbrott är uppfyllda bör åklagaren framställa ett yrkande i andra hand om olaga förföljelse.

En förundersökning avseende en misstänkt respektive en målsägande under 18 år ska bedrivas med särskild skyndsamhet och frister för handläggningen gäller enligt lag.¹³⁵ Hänsyn ska också tas till de krav som ställs enligt barnkonventionen.¹³⁶

---

¹³⁵ 4 § lag (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare respektive 2 a § förundersökningskungörelsen (1947:948).

¹³⁶ Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter.

6 Våld i äldres relationer

6.1 Äldre personer är en särskilt sårbar grupp

Äldre är en växande grupp i det svenska samhället. Våld mot äldre är något som det inom området våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor historiskt sett har talats ganska lite om. Äldre som utsätts för våld är dock en extra sårbar och utsatt grupp som också kan utsättas för våld av andra än familjemedlemmar. Det kan vara personal inom äldreomsorg, grannar på särskilda boenden och andra som man har en nära och förtroendefull relation till och som man kan befinna sig i en beroendeställning till.¹³⁷

Våldsutsatta äldre, framförallt kvinnor, kan ofta vara i en stark ekonomisk beroendeställning till förövaren. Det kan också uppfattas som mer skambelagt att skilja sig från sin partner, då man vuxit upp i en tid då äktenskapet förväntades. Likaså kan det finnas skamkänslor över att ha stannat kvar i en våldsamt relation i många år, vilket utgör ytterligare hinder för att söka hjälp.

När den som utövar våld är ett vuxet barn kan det dessutom finnas särskilt starka känslomässiga band som gör det ännu mer problematiskt eller svårt att bryta med våldsutövaren. När personer inte längre är i arbetsför ålder har andra inte heller samma insyn och den äldre inte tillgång till trygga arenor utanför hemmet att vistas i, om man är utsatt för våld.¹³⁸

6.2 Våldets karaktär, frekvens och konsekvens

Situationer där en äldre utsätts för våld av en närstående kan se olika ut. Våldet kan ha pågått under mycket lång tid, eller börjat först efter det att personen blivit äldre.¹³⁹ Våldet kan också skilja sig från gängse uppfattning om våld i nära relationer. Våld mot äldre personer tar sig många former: psykiska övergrepp, ekonomiskt utnyttjande, fysisk misshandel, sexuella övergrepp men också vanvård och försummelse. Det kan handla om att inte få hjälp med hygien, att inte få den vård man behöver, att bli kontrollerad, hotad eller isolerad. Våldet sker ofta i hemmet, men också på särskilda boenden.¹⁴⁰

Personer med demenssjukdom kan också bli våldsamma och det kan drabba anhöriga, omsorgspersonal och medboende på särskilda boenden. Det ökar i

---

¹³⁷ Jämställdhetsmyndigheten, rapport 2024:11, Ett värdigt liv – att få åldras fredad från våld, en kartläggning av kunskap om våldsutsatthet bland äldre, s. 7.

¹³⁸ Ibid. s. 10.

¹³⁹ Nationellt centrum för kvinnofrid, Våld mot äldre kvinnor, En forsknings- och kunskapsöversikt, s. 74.

¹⁴⁰ Jämställdhetsmyndigheten, rapport 2024:11, Ett värdigt liv – att få åldras fredad från våld, en kartläggning av kunskap om våldsutsatthet bland äldre, s. 7.

sin tur risken för personen med demenssjukdom att själv utsättas för våld.¹⁴¹ Demenssjukdom klassas som en kognitiv funktionsnedsättning. Vad man som åklagare ska tänka på avseende parter med demenssjukdom och andra funktionsnedsättningar berörs mer ingående i [RäV 2022:3 Barnförhör m.m. Även något om förhör med vuxna med osynliga funktionsnedsättningar.](#)

---

¹⁴¹ Ibid. s. 50.

7 Förundersökningen

7.1 Förundersökningsledning

Som huvudregel ska en förundersökning ledas av åklagare så snart det finns någon skäligen misstänkt för ett brott som inte är av enkel beskaffenhet.¹⁴² Förundersökningar avseende brott som innefattar våld eller hot mot närstående eller tidigare närstående personer ska ledas av åklagare oavsett om någon är skäligen misstänkt för brottet eller inte.¹⁴³ Utredningar som enbart gäller ofredanden anses vara av enkel beskaffenhet och behöver inte ledas av åklagare utan kan bedrivas med en polisiär förundersökningsledare.

Omständigheter som utgör skäl för åklagare att överta ledningen av förundersökningen är då någon är skäligen misstänkt för ett brott där det är sannolikt att det finns ett hedersmotiv för brottet eller då en ansökan om kontaktförbud har gjorts.¹⁴⁴ Det sistnämnda innebär att ärenden som i och för sig bedöms vara av enkel beskaffenhet men som ligger till grund för en ansökan om kontaktförbud ska ledas av åklagare, i vart fall fram till dess att ett eventuellt beslut om avslag på ansökan har fattats. Om istället ett beslut om kontaktförbud har meddelats bör också det fortsatta ansvaret för förundersökningen åvila åklagaren eftersom denne har en skyldighet att fortlöpande ompröva förutsättningarna för förbudet och med anledning av det behöver ha insyn i brottsutredningen.¹⁴⁵ I dagsläget (juni 2026) står varken psykiskt våld, fridskränkingsbrotten, olaga förföljelse eller hedersförtryck med i fördelningscirkulärets bilaga över brott som anses vara av enkel beskaffenhet. Detta innebär att dessa brott som huvudregel ska förundersökningsledas av åklagare.¹⁴⁶

Som förundersökningsledare ansvarar åklagaren för att utredningen bedrivs effektivt och med beaktande av de rättssäkerhetsaspekter som blir aktuella (se [avsnitt 7.2](#) och [RäV 2023:6 SUB – utredningsmetod för brott mot särskilt utsatta brottsoffer](#)). I samband med åtals väckande ska förundersökningsprotokoll ges in till rätten. Sådant som inte rör åtalet bör dock inte ges in.¹⁴⁷ Detta innebär att åklagare ansvarar för att uppgifter som rör nedlagda brottsmisstankar som huvudregel inte omfattas av förundersökningsprotokollet.

██
██

---

¹⁴² 23 kap. 3 § rättegångsbalken och 4 § ÅFS 2005:9.

¹⁴³ 6 § 1 st. p. 1 ÅFS 2005:9.

¹⁴⁴ 7 § 1 st. p. 6 och 8 § 1 st. p. 3 ÅFS 2005:9 och 29 kap. 2 § p. 7 brottsbalken.

¹⁴⁵ RäV 2026:6 Kontaktförbud.

¹⁴⁶ ÅFS 2005:9.

¹⁴⁷ 45 kap. 7 § rättegångsbalken.

[REDACTED]

7.2 SUB-metoden i förundersökningen¹⁵¹

SUB-metoden utgör ett gemensamt metodstöd vid utredning av brott i nära relation, brott mot barn och sexualbrott. I metodstödet betonas vikten av att bedriva förundersökningar effektivt eftersom tidsaspekten är särskilt viktig för målsägandens vilja att medverka i utredningen; i synnerhet om målsäganden och den misstänkta personen är närstående.

Det är också rimligt att anta att en snabb handläggning kan ha en viss brottsförebyggande effekt och sänder viktiga signaler till både målsäganden och den misstänkte.

En förundersökning som på så kort tid som möjligt säkrar den bästa bevisningen och som leder till ett snabbt avslut kan sägas ha bedrivits framgångsrikt och effektivt – oavsett om åtal väcks eller inte.

Som förundersökningsledare ansvarar åklagaren för att styra förundersökningen i rätt riktning. Åklagaren bör därför löpande överväga vilken bevisning som ska säkras och vilka utredningsåtgärder som ska genomföras för att klarlägga vad som har inträffat.

Polismyndigheten har i samverkan med Utvecklingscentrum utarbetat ett metodstöd på området; *Checklistor för initiala utredningsåtgärder vid brott mot särskilt utsatta brottsoffer*. Metodstödet togs fram för att höja kvaliteten och säkerställa en tidig bevissäkring i utredningarna. Den huvudsakliga inriktningen är åtgärder som bör genomföras i utredningens inledningsskede på brottsplatsen och som för åklagaren blir aktuella främst i jourmiljö. Check-

---

[REDACTED]

¹⁵¹ RåV 2023:6 SUB – utredningsmetod för brott mot särskilt utsatta brottsoffer.

listorna finns tillgängliga på respektive ämnessida för brott i nära relation, brott mot barn samt sexualbrott.

7.3 Direktiv

I egenskap av förundersökningsledare ansvarar åklagaren för att utredningen drivs framåt på ett effektivt sätt. Det är behovet i det enskilda ärendet som styr vilka specifika utredningsåtgärder som behöver genomföras för att så långt som möjligt klarlägga händelseförloppet, exempelvis skadedokumentation av parterna eller dokumentation av brottsplatsen. Genom att lämna direktiv kan åklagaren på ett effektivt sätt kommunicera med utredaren om lämpliga åtgärder allteftersom utredningen fortskrider.

I samband med att förhör ska genomföras bör åklagaren vid upprättandet av direktiv överväga vad som behöver utredas och vilka särskilda frågeställningar som behöver besvaras. [REDACTED]

[REDACTED]

Det kan i vissa fall vara lämpligt att åklagaren också lämnar upplysningar som bör beaktas vid genomförandet av förhöret och om hur det bör dokumenteras, exempelvis om förhörspersonen har en funktionsnedsättning eller om det finns tecken på hedersproblematik i ärendet.

[REDACTED]

[REDACTED]

7.4 Brott utomlands

Brott begångna utomlands kan i flera fall lagföras i Sverige. Om målsäganden berättar om brott som är begångna i annat land måste åklagaren kontrollera att det föreligger jurisdiktion i Sverige.

Svensk domstol har behörighet att döma för brottet bl.a. om gärningspersonen vid gärningstillfället eller när åtal väcks var svensk medborgare eller hade hemvist här eller brottet har riktat sig mot svensk medborgare eller person med hemvist i Sverige.¹⁵²

Som huvudregel krävs också i de flesta fall att gärningen är straffbar enligt lagen på gärningsorten, dvs. att det föreligger dubbel straffbarhet.¹⁵³

Om dubbel straffbarhet krävs räcker det inte att gärningen i fråga hör till en viss typ av gärningar som är kriminaliserade i det andra landet. Det krävs att den konkreta gärningen som sådan är straffbar.¹⁵⁴ Gärningen får t.ex. inte vara preskriberad.

Om det föreligger en nära relation mellan målsäganden och den misstänkta personen ställer vissa länder krav på åtalsangivelse inom viss tid för att brottet ska kunna åtalas. HD har i ett ärende, med svenska medborgare rörande misshandel i Italien, slagit fast att kravet på dubbel straffbarhet inte är uppfyllt i de fall en gärning kräver att målsäganden gör en sådan anmälan inom viss tid och den fristen inte har iakttagits.¹⁵⁵ Svensk domstol är således i ett sådant fall inte behörig att pröva gärningen eftersom den inte är straffbar i gärningslandet. Åklagaren behöver således utreda, förutom om dubbel straffbarhet föreligger, om preskription har inträtt, samt om det finns andra bestämmelser som kan ha betydelse för möjligheten att väcka åtal.

Vid osäkerhet kring vilken lagstiftning som gäller i aktuellt land kan Åklagarmyndighetens enhet för internationellt rättsligt samarbete eller Eurojust kontaktas för rådgivning.

För en mer ingående beskrivning av jurisdiktionsfrågor vid brott utomlands hänvisas till [RäV 2021:26 2 kap. BrB – svensk domsrätt och åtalsförordnande](#).

Svenska åklagare kan genom internationell rättslig hjälp eller genom europeisk utredningsorder få bistånd av åklagare och domstolar i andra länder med att genomföra förundersökningsåtgärder utomlands.

---

¹⁵² Se även övriga grunder för svensk domstols behörighet i 2 kap. 3 § brottsbalken.

¹⁵³ Se vidare 2 kap. 5 § brottsbalken.

¹⁵⁴ Prop. 2004/05:45 s. 126.

¹⁵⁵ HD:s beslut den 11 december 2025, B 7798-24.

För frågor om rättslig hjälp och europeisk utredningsorder hänvisas till [RäV 2022:9 Internationell rättslig hjälp i brottmål](#) och [RäV 2022:7 Europeisk utredningsorder](#).

7.5 Målsägandeförhöret

Målsägandens medverkan i utredningens inledningsskede är ofta en förutsättning för att bevisning alls ska kunna säkras. En viktig faktor som påverkar målsägandens vilja att medverka är att denne blir professionellt bemött och tagen på allvar.¹⁵⁶

7.5.1 Målsägandens berättelse

Brott i nära relation är till sin natur sådana att det sällan finns åsyna vittnen till själva brottet. Det är istället målsägandens berättelse som regelmässigt utgör den huvudsakliga bevisningen och som därför också styr förundersökningens inriktning.

Innehåll

Förhöret bör fokusera på en beskrivning av den brottsliga gärningen och besvara frågorna när, var och hur något har inträffat. Andra relevanta händelser och omständigheter som ger en förståelse för målsägandens situation och en kontext i vilken brottet har inträffat bör också ingå i förhöret. Sådan information kan lämnas i sammanfattad form i utskriften.

[Redacted content]

---

¹⁵⁶ Brottsförebyggande rådet, Rapport 2016:8, Målsägandens medverkan i rättsprocessen s. 8.

[REDACTED]

Ett nytt målsägandeförhör behöver inte hållas enbart av den anledningen att målsägandebiträdet inte närvarade vid det första. Det kan också vara lämpligt att samla ihop frågor som målsäganden behöver höras om och genomföra ett lite längre förhör istället för att hålla flera korta. Ett exempel kan vara ett kompletterande förhör som behöver genomföras med målsäganden med anledning av uppgifter som framkommit vid förhör med vittnen och misstänkt.

Av praxis följer att målsägandens utsaga kan läggas till grund för en fällande dom under förutsättning att utsagan bedöms tillförlitlig med hänsyn till övrig bevisning i målet. Målsägandens berättelse får inte innehålla några svårförklarliga moment eller motsägelser; eventuella oklarheter bör målsäganden höras om innan åklagaren tar ställning i åtalsfrågan. HD har uttalat att det är ett rimligt krav att målsägandens berättelse till den del det är praktiskt möjligt kontrolleras under förundersökningen men att eventuella brister i detta avseende inte utan vidare behöver innebära att åtalet inte är styrkt.¹⁵⁷ En fällande dom förutsätter också att det finns stödbevisning som är tillräckligt robust till sin karaktär.¹⁵⁸

Struktur

För att göra förhöret mer överskådligt kan det vara lämpligt att det struktureras efter varje händelse för sig med angivandet av en rubrik med brottsrubricering och i vart fall en ungefärlig brottstid. Av varje sådant avsnitt bör också framgå vilken eventuell stödbevisning som kan finnas tillgänglig.

Videodokumentation

Eftersom målsägandeförhöret har en sådan central betydelse för utredningen bör det dokumenteras med video. Även det första förhöret som hålls med målsäganden på brottsplatsen bör därför regelmässigt videofilmas. Ett inspelat förhör ger också åklagaren goda möjligheter att fortsätta bedriva förundersökning, även om målsäganden ändrar sina uppgifter eller inte längre vill medverka. Inspelningen bör åberopas som bevisning vid en huvudförhandling (se vidare [avsnitt 7.13](#) om tidiga förhör).

Utskrift

Förhör med målsäganden bör som huvudregel inte skrivas ut i dialogform då detta medför svårigheter att överblicka och identifiera de enskilda gärningarna

---

¹⁵⁷ NJA 2009 s. 447 I och II.

¹⁵⁸ Se RåV 2023:6 SUB – utredningsmetod för brott mot särskilt utsatta brottsoffer.

samt att koppla stödbevisningen till relevant händelse. Förundersökningsprotokollet blir också onödigt omfattande, vilket i hög grad försvårar för åklagaren att hitta relevant information under förundersökningen och vid huvudförhandlingen när förhörspersoner behöver ställas mot tidigare lämnade uppgifter. Istället utgör en sammanfattning av vad förhörspersonen berättat om när, var och hur olika händelser inträffat ofta ett fullt tillräckligt underlag för åklagaren att bilda sig en uppfattning om eventuellt brott och stödbevisning. Vid behov kan ett sammanfattande förhör kombineras med en dialogutskrift avseende vissa avsnitt i förhöret som är av särskilt intresse. Så kan vara fallet om avsnittet avhandlar en omständighet som åklagaren önskar göra domstolen särskilt uppmärksam på. En dialogutskrift behöver inte läsas upp och godkännas av förhörspersonen (se [avsnitt 7.7](#)).¹⁵⁹

För det fall att målsäganden har ett nytt namn som kan antas vara okänt för den misstänkta personen, skyddade personuppgifter eller då målsäganden befinner sig på någon form av hemlig adress får det nya namnet, personuppgifterna eller platsen inte röjas i förhörsutskriften. Åklagaren bör därför vara särskilt noggrann och kontrollera detta, liksom att uppgifter inte kan läggas ihop och avslöja var målsäganden t.ex. befinner sig, innan förhöret delges den misstänkta personen i förundersökningsprotokollet (se mer om sekretess i [kapitel 10](#)).

7.5.2 Målsägande som inte vill medverka

Det är vanligt förekommande att målsägande uttrycker tveksamhet inför sin medverkan i förundersökningen. Viljan att medverka kan påverkas av många olika faktorer, exempelvis målsägandens beroende av den misstänkta personen och hans känslor av skuld och skam. Vidare kan bemötandet från myndigheter och anhöriga samt förekomsten av bevisning som ger stöd åt målsägandens uppgifter ha betydelse.

Utgångspunkten är att utredningen ska drivas oberoende av målsägandens vilja att medverka eftersom brott i nära relation, med några få undantag, hör under allmänt åtal.

Det har dock betydelse vid vilken tidpunkt i förundersökningen den ändrade inställningen uppkommer. Det är svårare att fortsätta driva en förundersökning om den information som tillförts utredningen avseende själva gärningen eller tillgänglig bevisning är knapphändig eller kräver målsägandens medverkan för att kunna säkras, exempelvis skadedokumentation eller namn på vittnen som kan ha viktig information.

När målsäganden har uttryckt att hen inte kan eller vill medverka i förundersökningen bör åklagaren göra en samlad värdering av den bevisning som finns

---

¹⁵⁹ Mer information om hur förhör ska genomföras finns i Polismyndighetens handbok för förhör (PM 2023:2).

för att avgöra vilken betydelse som målsägandens inställning har för den fortsatta förundersökningen. Kan brott styrkas genom de förhörsuppgifter och övrig bevisning som redan har säkrats? Finns det utredningsåtgärder som kan vara av betydelse och som kan genomföras utan målsägandens medverkan? Det finns många exempel på brottsutredningar som trots målsägandens bristande medverkan har kunnat drivas vidare till åtal och därefter fällande dom eftersom annan bevisning säkrats och dokumenterats.¹⁶⁰

Om målsäganden uttrycker en ovilja eller oförmåga att medverka bör målsäganden kallas till ett förhör där hen är personligen närvarande. Det är viktigt att så långt som möjligt säkerställa att målsäganden ger uttryck för sin egen vilja och inte har utsatts för hot eller annan påverkan att ta tillbaka eller ändra sina uppgifter. Vid ett telefonsamtal kan det inte uteslutas att den misstänkta personen eller någon annan kontrollerar vad målsäganden säger till polisen. För det fall att ett målsägandebiträde inte redan finns förordnat bör målsäganden tillfrågas om detta är något som önskas inför förhöret.

Vid förhöret ska målsäganden tillfrågas om de uppgifter som denne eventuellt redan har lämnat i utredningen är korrekta och om anledningen till att denne har ändrat sin inställning.

7.5.3 Målsägande med särskilda sårbarhetsfaktorer

Det är vanligt förekommande att åklagare kommer i kontakt med brottsoffer som av olika anledningar kan vara särskilt sårbara. Det kan vara personer som på olika sätt är beroende av gärningspersonen eller av andra i sin närhet och som därmed har begränsade möjligheter att påverka sin situation eller göra den känd.

Exempel på grupper där det kan finnas en särskild sårbarhet är personer utsatta för hedersförtryck, hbtqi-personer, asylsökande, äldre, personer med funktionsnedsättning eller personer i missbruk. En person kan ofta befinna sig i flera av dessa grupper samtidigt.¹⁶¹

Våld eller straffbara kränkningar kan ta sig olika uttryck beroende på vilka sårbarhetsfaktorer en målsägande har. För en person med en fysisk funktionsnedsättning kan det förekomma att den misstänkta personen begränsar livsutrymmet genom olika åtgärder. Ett sådant beteende kan vara hänsynslöst på det sätt som brottet ofredande förutsätter, exempelvis genom att gärningspersonen flyttar runt möbler för en synskadad målsägande eller gömmer undan en rullstol för en rörelsehindrad målsägande.

---

¹⁶⁰ Se exempelvis Svea hovrätt, dom meddelad den 15 februari 2018, mål B 8181-17.

¹⁶¹ Se vidare RåV 2022:10 Bemötande av brottsoffer och RåV 2022:03 Barnförhör m.m. Även något om förhör med vuxna med osynliga funktionsnedsättningar.

Åklagaren behöver vara medveten om att målsägandens personliga situation och samhälleliga faktorer kan påverka vilken typ av våld som utövas och målsägandens möjlighet att berätta om vad som har inträffat. Har målsäganden en funktionsnedsättning är detta viktigt att känna till redan vid förundersökningens inledningsskede så att bland annat förhörssituationen kan anpassas så långt möjligt efter målsägandens behov. Personer som på olika sätt finns i målsägandens närhet, exempelvis en god man, assistenter, arbetskollegor eller närstående kan ofta bidra med värdefull information i detta avseende.

Vad som sagts gällande den hänsyn som bör tas till målsägandens särskilda utsatthet gäller naturligtvis även i fall då sådana sårbarhetsfaktorer förekommer hos den misstänkta personen.

7.5.4 Målsägandebitråde

Ett målsägandebitråde förordnas på begäran av målsäganden eller när det annars finns anledning till det.¹⁶² Det innebär att det kan finnas ärenden där omständigheterna bedöms vara så försvårande att åklagaren bör begära att ett biträde förordnas trots att målsäganden motsätter sig det. Förordnande av ett målsägandebitråde utgör en identifierad framgångsfaktor.

Åklagaren bör i sin framställan ange sin uppfattning kring de skäl som talar för eller emot ett förordnande av ett målsägandebitråde. För att säkerställa att inte personuppgifter och integritetskänsliga uppgifter sprids eller att uppgifter som omfattas av förundersökningssekretess röjs, bör sådan information lämnas i en bilaga till framställan.

Ett målsägandebitråde bör förordnas så tidigt som möjligt för att redan i utredningens inledningsskede kunna erbjuda målsäganden stöttning och information om hur en förundersökning och eventuell huvudförhandling går till. Detta medför att målsäganden kan förväntas medverka i utredningen i högre utsträckning än annars.

Om det är möjligt bör målsägandebiträdet beredas möjlighet att närvara redan vid det första förhöret med målsäganden.

7.5.5 Stödperson

Oavsett om det förordnats ett målsägandebitråde eller inte kan målsäganden ha behov av och önskemål om en stödperson. Det är en lämplig person som har rätt att följa med en målsägande som personligt stöd under förundersökning och rättegång.¹⁶³ Det är förundersökningsledaren som bestämmer vem som får närvara vid ett förhör. Personer som kan tänkas att åberopas som vittnen är dock olämpliga att vara stödpersoner eftersom det finns en risk för att deras egna minnesbilder av händelsen eller av vad målsäganden tidigare

---

¹⁶² 4 § lagen (1988:609) om målsägandebitråde.

¹⁶³ 20 kap. 15 § 1 st. och 23 kap. 10 § 6 st. rättegångsbalken.

har berättat blir påverkade av vad målsäganden senare uppger i sitt polisförhör. Polisen ska säkerställa att inga vittnen närvarar vid målsägandeförhöret.¹⁶⁴

Mer information om möjligheten att förordna en stödperson för målsägande finns i [RäV 2022:10 Bemötande av brottsoffer](#).

7.5.6 Åklagarnärvaro vid förhör

I vissa situationer kan det vara en fördel för utredningen att åklagaren närvarar, personligen eller via videolänk, vid förhöret med målsäganden. Så kan vara fallet när målsäganden är ung och misstanken rör allvarliga brott eller utredningen är särskilt brådskande av andra orsaker. Även då det finns misstanke om att målsäganden har en funktionsnedsättning eller annan problematik kan det finnas behov av att åklagaren närvarar vid förhöret. Åklagaren har då möjlighet att ställa kompletterande frågor till målsäganden direkt vid förhöret och kan lämna direktiv så snart förhöret är avslutat. Det gör att åklagaren också får en bättre inblick i hur eventuella funktionsnedsättningar påverkar målsägandens möjligheter att berätta, vilket i sin tur underlättar planeringen inför en eventuell huvudförhandling.¹⁶⁵

7.5.7 Platsen för förhöret

Målsägandeförhör som hålls i anslutning till ett anmälningstillfälle med anledning av ett akut ingripande genomförs vanligtvis på brottsplatsen, exempelvis i målsägandens bostad. Ett sådant förhör bör normalt kompletteras med ett efterföljande förhör i en lugnare miljö i närvaro av målsägandebiträdet.

Om målsäganden har uttryckt önskemål om att höras på en viss plats som är praktisk tillgänglig bör åklagaren överväga detta. Har exempelvis målsäganden någon form av funktionsnedsättning kan det vara lämpligt att genomföra förhöret i hens bostad. För en målsägande som lever i hedersförtryck eller vars livssituation annars är starkt kontrollerad av den misstänkta personen kan en arbetsplats eller en skola framstå som en säkrare förhörsplats än polistationen för att inte riskera att röja att målsäganden har kontaktat polisen.

7.6 Förhöret med misstänkt

För att åklagaren ska kunna koncentrera utredningen och styra den i rätt riktning bör den misstänkta personen delges misstanke och höras relativt tidigt i

---

¹⁶⁴ Polismyndighetens metodstöd Checklistor för initiala utredningsåtgärder vid brott mot särskilt utsatta brottsoffer s. 15 (A249.354/2023).

¹⁶⁵ Se vidare RäV 2022:3 Barnförhör m.m. Även något om förhör med vuxna med osynliga funktionsnedsättningar.

utredningen, under förutsättning att misstanken har uppnått nivån ”skälig”.¹⁶⁶ Genom den misstänkta personens berättelse och version av händelseförloppet får åklagaren en uppfattning om vilka utredningsåtgärder och vilken bevisning som fortsättningsvis bör genomföras och säkras för att bringa klarhet i vad som inträffat mellan parterna.

Misstanken bör vara så preciserad som möjligt. Om det föreligger misstanke om flera olika brottstillfällen bör den misstänkta personen höras separat om varje händelse för att förhöret ska bli så tydligt och överblickbart som möjligt. Den struktur som bör användas vid målsägandeförhöret kan också med fördel användas vid förhöret med misstänkt (se [avsnitt 7.5.1](#)). Det är viktigt att inför förhöret gå igenom vilka brottsmisstankar som är aktuella och kontrollera att dessa är rätt registrerade i Cåbra. Det är lämpligt att stämma av brottsmisstankarna med förhørsledaren.

Vid mer omfattande ärenden kan en preliminär gärningsbeskrivning utgöra ett bra underlag vid förhöret och för förundersökningen i stort (se [avsnitt 7.10](#) och [avsnitt 8.1](#))

Den misstänkta personen ska höras mot de uppgifter som har framkommit under utredningen för att få möjlighet att lämna sin version av händelseförloppet; förutom målsägandens berättelse även förekomst av eventuella skador, teknisk bevisning och vittnesuppgifter. Uppgifter som den misstänkta personen lämnar i förhöret bör kontrolleras så långt som möjligt för att samtliga relevanta omständigheter vid eller i anslutning till gärningstidpunkten ska kunna beaktas av åklagaren.

Vid ett slutförhör bör den misstänkta personen underrättas om vilka gärningar som åklagaren har för avsikt att väcka åtal för, gärningarnas slutliga rubricering samt korrekt brottstid.

Har den misstänkta personen någon funktionsnedsättning som påverkar dennes möjlighet att berätta bör hänsyn tas till detta vid planering av förhöret (se [avsnitt 7.5.3](#)).

7.7 Uppläst och godkänt

När en förhörspersons utsaga har antecknats i protokollet ska innehållet antingen läsas upp för förhörspersonen eller så ska denne ges möjlighet att granska anteckningen på något annat sätt. Förhörspersonen ska också tillfrågas om denne har något att invända mot innehållet. Efter att den hörde har granskat innehållet i förhørsanteckningen får den inte ändras.¹⁶⁷

---

¹⁶⁶ 23 kap. 18 § rättegångsbalken och RåV 2023:6 SUB – utredningsmetod för brott mot särskilt utsatta brottsoffer.

¹⁶⁷ 23 kap. 21 § 2 st. rättegångsbalken.

Förhör som har dokumenterats genom en ljudupptagning eller med video och som skrivs ut i sin helhet, så kallat dialogförhör, behöver inte läsas upp för förhörspersonen eller granskas av denne.¹⁶⁸

De uppgifter som målsäganden har lämnat vid polisförhör kan få stor betydelse vid huvudförhandlingen om målsäganden inte vill medverka eller lämnar en berättelse som avviker från tidigare berättelse. Genom att målsäganden har fått granska och godkänna förhörsanteckningen kan åklagaren bemöta invändningar om att förhören innehåller felaktigheter eller missförstånd. Tillsammans med annan stödbevisning kan förhörsuppgifterna vara tillräckliga för en fällande dom.

7.8 Särskilt om telefonförhör

Generellt sett innebär användandet av telefonförhör i en utredning både en tidsbesparing och ett effektivt utnyttjande av resurser. Gärningens beskaffenhet vad avser allvar, komplexitet och omfattning, vilken typ av muntlig bevisning som ska säkras samt den aktuella förhörspersonens personliga förutsättningar kan dock innebära att ett personligt förhör framstår som mer lämpligt. Det är således en avvägning mellan olika intressen och en lämplighetsbedömning som åklagaren får göra i det enskilda ärendet.

Exempelvis bör målsägandeförhör videofilmas enligt reglerna om tidiga förhör (se [avsnitt 7.13](#)). Om ingen omständighet särskilt talar emot det kan telefonförhör dock vara lämpligt vid förhör med målsäganden och den misstänkta personen avseende ett inte alltför allvarligt brott som inträffat vid något enstaka tillfälle och där tid och plats för gärningen är tydlig.

Om ett mer ingående videofilm personligt förhör har genomförts med målsäganden eller den misstänkta personen kan kompletterande förhör normalt genomföras per telefon.

Vad gäller förhör med den misstänkta personen bör åklagaren generellt sett vara restriktiv med delgivning av misstanke via telefon. Det bör inte föreligga några tveksamheter kring den misstänkta personens identitet och behöver tolk användas kan telefonförhör vara olämpligt mot bakgrund av den större risk för missförstånd som föreligger.

Telefonförhör kan många gånger vara lämpligt med vittnen som förhåller sig objektiva till parterna och som hörs om deras kännedom om parterna och den aktuella händelsen inom ramen för sin profession, exempelvis kuratorer och tjänstemän inom socialtjänsten. Även vittnen som ska höras om vad målsäganden har berättat om händelsen, så kallad B-bevisning, kan ofta med för-

---

¹⁶⁸ Ibid 3 st.

del höras per telefon utan att det innebär att något annat intresse åsidosätts.¹⁶⁹

7.9 Kontroll av nedlagda förundersökningar

Åklagaren bör under inledningen av förundersökningen kontrollera om parterna förekommer i en utredning sedan tidigare. Har en förundersökning lagts ned med anledning av att målsäganden inte velat medverka och grunden för nedlägningsbeslutet är att brott inte kan styrkas kan den nya förundersökningen innebära att förutsättningarna har förändrats. Det är inte ovanligt att målsäganden, i samband med utredningen av det nya brottet, har ändrat uppfattning och nu vill medverka till att även den äldre händelsen kan utredas och lagföras. Sådana nya omständigheter kan innebära att det är möjligt för åklagaren att göra en annan bedömning av bevisläget avseende det tidigare brottet, varför förundersökningen bör återupptas. Det kan också vara så att den tidigare förundersökningen innehåller uppgifter som har betydelse för utredning av det nya brottet.

7.10 Preliminär gärningsbeskrivning

En preliminär gärningsbeskrivning utgör ett effektivt redskap för att strukturera och sortera utredningsmaterialet i mer komplicerade och omfattande förundersökningar. Genom att sammanställa brottsmisstankar och eventuell stödbevisning kan åklagaren lättare få en överblick och kontroll över utredningen. Detta innebär i sin tur att det också blir lättare att ta ställning till frågan hur eller om förundersökningen bör drivas vidare.

Det är lämpligt att en preliminär gärningsbeskrivning upprättas i anslutning till att målsäganden hörs mer ingående om vad som inträffat vid de olika gärningstillfällena. Den bör sedan justeras löpande i takt med att utredningen fortskrider; beroende på vilket stöd eventuella vittnen och övrig bevisning ger åt målsägandens berättelse kan gärningar tillkomma eller falla bort.

En sådan uppdaterad preliminär gärningsbeskrivning kan med fördel utgöra underlag för både delgivningsförhör och åtals väckande. På så sätt kan användandet av preliminära gärningsbeskrivningar innebära tidsbesparingar längre fram även om åklagaren kan uppfatta själva arbetsmomentet att upprätta den som tidsödande i inledningsskedet av utredningen.¹⁷⁰

---

¹⁶⁹ RåV 2023:6 SUB – utredningsmetod för brott mot särskilt utsatta brottsoffer.

¹⁷⁰ Ibid.

7.11 Bevisssäkring

När det gäller brott i nära relation är det mer regel än undantag att brottsplatsen utgör en bostad. Det innebär att biologiska spår, föremål och annan bevisning riskerar att städas eller slängas bort och förstöras. Det är därför i det akuta skedet efter gärningen som den bästa bevisningen regelmässigt också kan säkras. De utredningsåtgärder som inte genomförs i utredningens inledningskede kan vara svåra och kanske inte heller meningsfulla att försöka genomföra senare under förundersökningen. Åklagare bör ha detta i åtanke då direktiv om relevanta utredningsåtgärder lämnas till polisen under jourtid. En effektiv bevisssäkring i inledningen av ärendet har ofta en avgörande betydelse för möjligheten att också väcka åtal längre fram.¹⁷¹

7.11.1 Barn som bevittnar våld

Våld och hot i nära relationer drabbar i många fall även barn. I enlighet med barnkonventionen ska barn under 18 år skyddas mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld och mot utnyttjande och försumlig behandling. Barn som växer upp i en våldsutsatt miljö far ofta mycket illa oavsett om barnet själv utsätts för våld eller om barnet bevittnar våld i sitt hem.¹⁷²

I 19 kap. 1 § socialtjänstlagen föreskrivs en skyldighet för vissa myndigheter och dess anställda att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa. Denna skyldighet gäller även för åklagare och detta oavsett om andra redan har gjort en sådan orosanmälan.

Införandet av barnfridsbrottet har inneburit att barns bevittnande av våld och andra kränkningar i hemmet kan säkras i större omfattning än tidigare i och med att de är målsägande. Deras berättelser kan därmed också utgöra viktig bevisning vid utredningar om våld i nära relation. Finns misstanke om att ett barn på något sätt har bevittnat våld kan barnet med fördel höras så tidigt som möjligt i utredningen; även innan målsäganden i grundärendet har hörts mer ingående om händelsen.

Barnkonventionen är svensk lag sedan den 1 januari 2020 och dess bestämmelser gäller för alla förfaranden som rör barn. Barn har enligt artikel 12 i barnkonventionen rätt att komma till tals. Att barnet blir lyssnat på och får berätta om händelsen kan hjälpa barnet att bearbeta den ofta skrämmande upplevelse det inneburit att bevittna exempelvis våld mellan föräldrarna. Utgångspunkten måste därför vara att barnet erbjuds en möjlighet att berätta vid ett barnförhör. Åklagaren bör inte utgå ifrån att barnet skulle ta skada av

---

¹⁷¹ Polismyndighetens metodstöd Checklistor för initiala utredningsåtgärder vid brott mot särskilt utsatta brottsoffer (A249.354/2023).

¹⁷² Prop. 2010/11:45 s. 32 samt FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) art. 19.

att höras utan det kan tvärtom vara så att barnet känner sig förbisedd i brottsutredningen om förhöret inte genomförs.¹⁷³ Det är *Utvecklingscentrums uppfattning* att principen i artikel 3 i barnkonventionen om barnets bästa ska tolkas så att barnet ska skyddas *i processen* och *inte från processen*. Barnombudsmannen delar den uppfattningen.¹⁷⁴

För mer information om barnfridsbrottet och barnförhör hänvisas till [RäV 2023:9 Brott mot barn](#) och [RäV 2022:3 Barnförhör m.m. Även något om förhör med vuxna med osynliga funktionsnedsättningar](#).

7.11.2 Video- eller fotodokumentation av brottsplatsen

För att en brottsplats i en bostad ska kunna undersökas och dokumenteras krävs ett beslut om husrannsakan.¹⁷⁵

Korta videosekvenser eller fotografier av brottsplatsen kan ofta bidra med viktig information om vad som inträffat [REDACTED].¹⁷⁶

Dokumentation av blodspår och andra forensiska fynd, platsen för beslag av eventuella tillhyggen och skador på egendom som visar tecken på förekomst av våld som kan vara svåra att enbart åskådliggöra skriftligen i en promemoria.

Dokumentation av hur det ser ut på brottsplatsen ger också åklagaren och domstolen bättre förutsättningar att placera händelsen i sitt rumsliga sammanhang, exempelvis hur brant trappen var som målsäganden säger sig ha blivit knuffad utför eller var i bostaden barnet befann sig i förhållande till parterna då bevittnandet skedde.

För mer detaljerad information om dokumentation av en brottsplats hänvisas till polisens metodstöd på området.¹⁷⁷

7.11.3 Video- eller fotodokumentation av parternas skador

Dokumentation av målsägandens och den misstänkta personens skador utgör ofta viktig stödbevisning för att klarlägga vad som inträffat. Även frånvaron av skador kan utgöra en viktig pusselbit i detta sammanhang.

Skadedokumentation som en initial utredningsåtgärd

Vid ett akut skede då patrullen befinner sig på brottsplatsen utgör skadedokumentation av parterna en sådan initial utredningsåtgärd som ska genomföras om förutsättningarna för det är uppfyllda. Dokumentationen bör ske

---

¹⁷³ Se vidare Barnkonventionen – en kommentar, Maria Grahn-Farley, Studentlitteratur, upplaga 1:2, 2019.

¹⁷⁴ Barnombudsmannens ställningstagande, se www.barnombudsmannen.se.

¹⁷⁵ 28 kap. 1 § rättegångsbalken.

¹⁷⁶ RäV 2023:6 SUB – utredningsmetod för brott mot särskilt utsatta brottsoffer.

¹⁷⁷ Polismyndighetens metodstöd Checklistor för initiala utredningsåtgärder vid brott mot särskilt utsatta brottsoffer s. 8–10 (A249.354/2023).

med video eller foto och hur detta närmare ska gå till finns angivet i polisens checklistor.¹⁷⁸

Dokumentation av *målsägandens skador* kan aldrig ske mot dennes vilja utan det krävs samtycke och att denne medverkar frivilligt. Målsäganden bör därför informeras om vilken betydelse skadedokumentation har för möjligheten att styrka brottet. Dokumentation av målsägandens skador sker utan att några formella beslut behöver fattas. Om målsäganden inte vill medverka bör patrullen ändå i en promemoria beskriva vilka synliga skador som har kunnat iaktas i exempelvis målsägandens ansikte eller på armarna.

Särskilt om strypvåld

Om målsäganden i sin berättelse nämner att hen blivit utsatt för strypvåld är det av central betydelse att polisen ställer kompletterande frågor kring detta även om det inte finns synliga skador på exempelvis halsen eller kring ögonen. [REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

Det är även av stor vikt att målsäganden blir undersökt av läkare omgående eftersom vissa skador, särskilt petekier, försvinner snabbt.

Läs mer om rättsintyg och strypvåld på ämnessidan Skadedokumentation och rättsintyg samt på [Rättsmedicinalverkets hemsida](#).

När det gäller video- eller fotodokumentation av den *misstänkta personens skador* krävs ett beslut om kroppsbesiktning.¹⁷⁹

---

¹⁷⁸ Ibid s. 11.

¹⁷⁹ 28 kap. 12 § rättegångsbalken.

Det är vanligt förekommande att den misstänkta personen vid förhör uppger att denne har blivit skadad i samband med försvar mot målsägandens angrepp. Ett tidigt misstankeförhör är i dessa fall en förutsättning för att hinna dokumentera skadan innan den försvinner eller läker. För det fall att den misstänkta personen saknar skador kan detta vara minst lika viktigt att dokumentera i ett tidigt skede. Det underlättar för åklagaren att utreda, bemöta och motbevisa eventuella nödvärnsinvändningar som framställs även i ett senare skede av utredningen.

Eftersom blånader är en typ av skada som kan bli mer framträdande i efterhand bör parternas skador dokumenteras på nytt ett par dagar efter uppkomsten.

Skadedokumentation som inges i efterhand

Händelser som anmäls senare och så lång tid efter skadetillfället att rodnader och blånader har försvunnit kan ha dokumenterats av målsäganden själv eller i samband med att målsäganden besökt en vårdinrättning. [REDACTED]

[REDACTED] När målsäganden själv eller någon annan har fotograferat skadorna och ger in bilderna till polisen bör det också dokumenteras vid vilket datum dessa togs. Uppgift om detta finns lagrat i bildens så kallade metadata. En bild med en sådan datumangivelse har ett avsevärt högre bevisvärde än om uppgiften om datumet enbart har lämnats av målsäganden muntligen. Polisen bör alltid undvika att fotografera av målsägandens telefon eftersom det försämrar bildkvaliteten, dessutom följer inte bildens metadata med.

Med dagens AI-teknik går det att enkelt skapa bilder med sin mobiltelefon som ger intrycket av att målsäganden har exempelvis ett blåmärke. För att kunna säkerställa att bilden är äkta räcker det inte att enbart kontrollera bildens metadata utan det kräver en bildanalys utförd av NFC. Mot den här bakgrunden får självtagna bilder av målsäganden inte längre samma bevisvärde om bildens äkthet inte kan kontrolleras.

7.11.4 Promemoria av polis på brottsplatsen

De poliser som har varit på brottsplatsen ska dokumentera sina iakttagelser i var sin promemoria. Den ska innehålla en beskrivning av hur situationen var på platsen, vilka personer som närvarade, eventuella skador, berusnings- eller påverkansgrad och sinnestillstånd hos de inblandade samt övriga iakttagelser eller omständigheter som är relevanta i ärendet.¹⁸⁰ Eftersom information av den här typen kan utgöra viktig bevisning i förundersökningen bör åklagaren

---

¹⁸⁰ Polismyndighetens metodstöd Checklistor för initiala utredningsåtgärder vid brott mot särskilt utsatta brottsoffer s. 13 (A249.354/2023).

redan i utredningens inledningskede lämna direktiv om att promemoria från brottsplatsen ska upprättas.

Vid en huvudförhandling finns det möjlighet att åberopa promemorian som en vittnesattest istället för att polisen behöver kallas personligen (se närmare reglerna om tidiga förhör i [avsnitt 7.13](#)).

7.11.5 Kriminalteknik – NFC

Brottsplatsundersökningar kan behöva genomföras för att vissa omständigheter som har betydelse för utredningen ska kunna dokumenteras och för att säkra eventuella spår. Exempelvis kan det ha uppstått skador på väggar, fönster eller möbler i samband med gärningen och blodspår kan behöva säkras i olika utrymmen och på föremål som kan ha använts som tillhygge. Resultatet av genomförda kriminaltekniska undersökningar kan bidra till att klargöra vad som inträffat och utgör därför viktig stödbevisning.

I sin roll som förundersökningsledare är det åklagarens ansvar att begära de forensiska undersökningar som bedöms vara relevanta i det enskilda ärendet och som kan förväntas föra utredningen framåt. För att de forensiska resurserna ska kunna utnyttjas effektivt behöver åklagaren vara en *påläst beställare*, vilket innebär att åklagaren bör ha förståelse för den forensiska processen, formulera bra frågor och ställa rimliga krav på vilket resultat som kan erhållas.¹⁸¹ Inte endast målsäganden utan även den misstänkta personen behöver höras tidigt i utredningen för att åklagaren ska kunna ta ställning till dels vilka frågeställningar som utredningen behöver besvara, dels vilket material som behöver skickas till NFC för undersökning och analys.

Beroende av vad som framkommer under utredningen behöver åklagaren också fortlöpande ta ställning till om begäran till NFC behöver ändras på något sätt, exempelvis att undersökningen av vissa föremål behöver prioriteras eller framstår som onödiga och därför kan återkallas.

7.11.6 Provtagning för alkohol och droger

Eftersom det kan vara svårt att bedöma om parterna är alkohol- eller narkotikapåverkade vid tidpunkten för gärningen bör åklagaren alltid överväga behovet av att provtagning genomförs. Provtagning av misstänkt förutsätter ett beslut om kroppsbesiktning och vad gäller målsäganden krävs dennes samtycke till åtgärden.¹⁸²

---

¹⁸¹ RäV 2022:31 Forensiska undersökningar. Se även forensiska filmer från NFC på Rånet om olika forensiska metoder.

¹⁸² 28 kap. 12 § rättegångsbalken.

Ett videofilmad förhör med målsäganden redan på brottsplatsen kan vara viktigt för att bedöma riktigheten i påståenden från den misstänkta personen om att målsäganden varit kraftigt påverkad av alkohol eller droger.

7.11.7 Journalanteckningar och rättsintyg

Rättsintyg kan antingen utfärdas i form av ett yttrande med journalanteckningar som grund eller utfärdas efter en fysisk undersökning av målsäganden eller den misstänkta personen. En sådan fysisk undersökning kan genomföras antingen av den intygsskrivande läkaren själv eller av en forensisk dokumentationsläkare; så kallad FD-läkare. En FD-läkare har till uppgift att undersöka och dokumentera eventuella skador. Denna dokumentation ligger sedan till grund för rättsläkarens bedömning och utfärdandet av ett rättsintyg. FD-läkare används för att täcka behovet av undersökningar på vissa orter som ligger långt ifrån de rättsmedicinska enheterna.¹⁸³ På ämnessidan Skadedokumentation och rättsintyg på Rånet finns en kontaktlista över FD-läkare.

Enligt huvudregeln får inte journalanteckningar lämnas ut eller rättsintyg utfärdas om inte målsäganden har lämnat sitt samtycke till det.¹⁸⁴ Har journalanteckningar hämtats in efter att målsäganden har samtyckt till det kan dock ett rättsintyg utfärdas utan hinder av att målsäganden senare ångrar sig och tar tillbaka sitt samtycke.¹⁸⁵

Möjligheten för polis och åklagare att inhämta stödbevisning i form av läkarjournaler och rättsintyg har dock utökats genom den straffskärpning till ett års fängelse som infördes för fridskränkingsbrotten den 1 januari 2022. Vid utredning av dessa brott kan denna typ av bevisning hämtas in oavsett om målsäganden har samtyckt till det eller inte.¹⁸⁶

Ytterligare en möjlighet att inhämta stödbevisning i form av journaler infördes när gränsen för när samtycke inte behövs sänktes till straffminimum sex månader.¹⁸⁷ Vid begäran om rättsintyg utan samtycke krävs fortfarande straffminimum ett år.¹⁸⁸

Om målsäganden är under 18 år och misstanken avser brott mot 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken kan journalanteckningar alltid inhämtas även om samtycke saknas.¹⁸⁹ För att kunna utreda ett barnfridsbrott behöver åklagaren också kunna styrka grundbrottet. Rättsläget är inte klarlagt men enligt *Utvecklingscentrums uppfattning* talar mycket för att det även finns en

---

¹⁸³ För mer information om rättsintyg och undersökningar, se www.rmv.se.

¹⁸⁴ 25 kap. 1 § och 10 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen samt 5 § 1 st. lagen (2005:225) om rättsintyg i anledning av brott.

¹⁸⁵ 5 § 2 st. p. 4 lagen om rättsintyg i anledning av brott och prop. 2004/05:64 s. 61.

¹⁸⁶ Ibid 5 § 2 st. p. 1 samt 10 kap. 23 § och 25 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

¹⁸⁷ 10 kap. 21 § och 10 kap. 23 § offentlighets- och sekretesslagen.

¹⁸⁸ 5 § 2 st. lagen (2005:225) om rättsintyg i anledning av brott.

¹⁸⁹ 25 kap. 1 § och 10 kap. 21 § offentlighets- och sekretesslagen.

möjlighet att med stöd av 10 kap. 21 § OSL inhämta journalerna för den som är målsägande i grundbrottet, trots att dennes samtycke saknas och oberoende av minimistraflet för grundbrottet. Grunden för det är att uppgifterna i journalen som rör grundbrottet angår eller till och med är direkt kopplade till misstanken om brott mot barnet. Sekretessen bör i den här situationen kunna brytas, dvs. barnets intresse går före målsägandens i grundbrottet. Det framgår dock av kommentaren till bestämmelsen att det inte finns någon skyldighet för berörd personal att lämna ut uppgifter när dessa begärs med stöd av 10 kap. 21 § OSL utan beslutet kan föregås av en lämplighetsbedömning där barnets bästa ska beaktas.¹⁹⁰

En läkarundersökning av målsäganden som genomförs i syfte att utfärda ett rättsintyg kräver dock alltid samtycke från denne. Till skillnad från målsäganden kan den misstänkta personen läkarundersökas med tvång men det förutsätter att åklagaren fattar ett beslut om kroppsbesiktning.¹⁹¹

Omständigheterna i det enskilda ärendet och förekomsten av övrig stödbevisning avgör om det finns ett behov av att begära ett rättsintyg. Vid en allvarlig skadebild hos målsäganden eller den misstänkta personen bör dock ett rättsintyg alltid begäras. Det gäller också i fall då det finns någon frågeställning kring när skadan uppkommit, vilken typ av våld som har orsakat den samt på vilket sätt den uppkommit, exempelvis vid en motvärnsskada, vid misstanke om att en skada är självförvållad eller vid den misstänkta personens nödvärnsinvändning. Det är särskilt viktigt att begära rättsintyg vid misstankar om strypvåld.

[REDACTED]

Journalanteckningar innehåller ofta medicinsk information om målsäganden som inte är relevant för brottsutredningen. Sådan information bör sekretessmarkeras innan journalanteckningen lämnas ut till den misstänkta personen

---

¹⁹⁰ Se Sandvik, Offentlighets- och sekretesslag (2009:400) 10 kap. 21 § Lexino 2025-12-05 (JUNO).

¹⁹¹ 4 § lagen om rättsintyg i anledning av brott och 28 kap. 12 § rättegångsbalken.

[REDACTED]

oavsett om den ingår i förundersökningsprotokollet eller finns i sidomaterialet.¹⁹⁴

Läs mer om rättsintyg och skadedokumentation i [RäV 2024:13 Rättsintyg och skadedokumentation](#).

7.11.8 Övrig stödbevisning

Vittnen

Det är inget ovanligt att det saknas åsyna vittnen till brott i nära relation. Även om vittnet inte har gjort några egna iakttagelser av gärningen som sådan kan denne dock ha värdefull information för utredningen, om vittnet har befunnit sig i nära anslutning till brottsplatsen. Vittnet kan ha uppfattat delar av händelseförloppet eller kan ha träffat parterna precis före eller efter gärningen, sett eventuella skador och fått återberättat vad som har inträffat. Den här typen av vittnen ger ofta ett starkt stöd åt målsägandens berättelse.

En annan typ av vittnesbevisning som är vanligt förekommande är personer som står målsäganden särskilt nära och som har fått återberättat vad som inträffat först en tid efter gärningen men som inte har gjort några egna iakttagelser av händelsen. Om det är ett rimligt antagande att vittnena kommer att lämna i stort sett samma uppgifter kan det vara tillräckligt att genomföra förhör med endast ett fåtal.¹⁹⁵

[Redacted text block]

Händelserapporter och larmsamtal

En annan typ av stödbevisning som regelmässigt bör säkras i ärenden då polis har varit på brottsplatsen är händelserapporter. Dessa kan innehålla viktig information om vad som har inträffat, vilka skador målsäganden har samt om barn har funnits på platsen. Förekommer uppgifter av den typen bör åklagaren också begära att larmsamtal från både SOS och RLC hämtas in. Sådana

¹⁹⁴ 21 kap. 1 § och 10 kap. 3 och 3 a §§ offentlighets- och sekretesslagen.

¹⁹⁵ RäV 2023:6 SUB – utredningsmetod för brott mot särskilt utsatta brottsoffer.

samtal kan ge en uppfattning om målsägandens sinnesstämning och utgör ofta ett viktigt stöd för målsägandens berättelse.

Dagboksanteckningar

Skriftlig stödbevisning som kan säkras hos målsäganden är dagboksanteckningar som i korta ordalag beskriver händelseförloppet samt anger när händelsen inträffade. Det är dock viktigt att utreda om anteckningar som avser olika gärningar har gjorts i anslutning till respektive händelse eller om de har gjorts vid ett och samma tillfälle. Metadata i form av datum finns oftast avseende anteckningar som skrivs i mobiltelefoner.

Meddelanden

Meddelanden eller andra typer av elektronisk kommunikation som förevarit mellan parterna före och efter gärningen kan också bidra till att utreda händelseförloppet (se [avsnitt 7.12.3](#) om beslag av skriftliga meddelanden mellan närstående). Utläsning av parternas mobiltelefoner är att föredra då detta ger det mest korrekta underlaget.

7.12 Tvångsmedel

7.12.1 Personella tvångsmedel

Frihetsberövande är en av de framgångsfaktorer som har identifierats vid utredningar om brott i nära relation. Anhållnings- och eventuellt också häktningstiden bör användas effektivt till att säkra den bevisning som dels framstår som flyktig av olika orsaker, dels bäst ger svar på frågan om vad som har inträffat.¹⁹⁶

Regeringen har föreslagit att presumtionen för häktning från och med den 1 augusti 2026 utvidgas till att omfatta brotten grov kvinnofridskränkning, grov fridskränkning och hedersförtryck, detta oaktat brottens straffskala. Presumtionen gäller också misstankar som avser försök, förberedelse eller stämpling till brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år.¹⁹⁷ Det ska alltid göras en prövning av häktningsskäl och en samlad proportionalitetsavvägning i det enskilda fallet, även när presumtionsregeln är tillämplig.¹⁹⁸

Risken för kollusion är ofta överhängande vid brott i nära relation, särskilt i inledningen av förundersökningen. I de fall när polisanmälan sker i anslutning till brottet bör åklagaren därför alltid överväga att anhålla den misstänkta personen. Frihetsberövande är ett effektivt sätt att minska risken för att målsäganden och vittnen utsätts för negativ påverkan. En målsägande som inled-

---

¹⁹⁶ RåV 2023:6 SUB – utredningsmetod för brott mot särskilt utsatta brottsoffer.

¹⁹⁷ Prop. 2025/26:218 s. 163.

¹⁹⁸ Ibid s. 166.

ningsvis inte velat medverka i utredningen, exempelvis av rädsla för den misstänkta personen, kan komma att ändra uppfattning om denne frihetsberövas.

Även brott som ligger en längre tid tillbaka i förhållande till anmälningstillfället kan utlösa en risk för kollusion i samband med att den misstänkta personen delges misstanke om brott eller att förhör genomförs med vittnen som är släktingar eller på annat sätt bekanta med den misstänkta personen. Ju allvarligare brott som misstanken avser, desto starkare framstår skälen för frihetsberövande.

Vad gäller risken för recidiv görs bedömningen i regel med utgångspunkt i misstänkts belastningsregister. Även om den misstänkta personen är ostraffad sedan tidigare bör åklagaren vid en häktningförhandling argumentera för att det upprepade beteende som förekommer vid våld i nära relation medför en risk för återfall i brott mot samma målsägande, i synnerhet om parterna bor tillsammans. Detta eftersom det kan finnas en risk för att den misstänkta fortsätter att begå brott när häktningssyrkandet avser misstanke om brottslighet där återfallsrisken erfarenhetsmässigt är hög.¹⁹⁹ Har parterna nyligen separerat kan det också innebära en ökad risk för våld, vilket forskning på området visar.²⁰⁰ Riskfaktorer hos den misstänkta personen som exempelvis missbruk, psykisk ohälsa, tillgång till vapen, våldskapital och kunskap om eller uttalad suicid bör också beaktas vid bedömningen.²⁰¹

Om vissa förutsättningar är uppfyllda får förhörspersoner hämtas till förhör. Hämtning av målsägande eller vittne bör dock endast ske när det föreligger skäl av särskild vikt för en sådan åtgärd. I praktiken brukar brottets svårhetsgrad och hur brådskande förhöret framstår få betydelse för om sådana skäl kan anses föreligga. Hämtning till förhör av den som inte är misstänkt ska dock ske med stor restriktivitet.²⁰² Beslut om hämtning och dess närmare villkor måste också dokumenteras i tillräcklig utsträckning av åklagaren.²⁰³

Vad gäller den misstänkta personens rätt till insyn i utredningen hänvisas till [RäV 2022:26 Den misstänkta personens rätt till insyn i en brottsutredning](#) och [RäV 2023:10 Misstänkts rätt till insyn vid frihetsberövanden m.m.](#)

---

¹⁹⁹ Högsta domstolen, beslut meddelat den 25 februari 2026, Ö 1048-26.

²⁰⁰ Dödligt partnervåld mot unga, Shilan Caman och Sara Skott, Jämställdhetsmyndigheten, november 2023, s. 26–27.

²⁰¹ Slutrapport; Mäns dödliga våld mot kvinnor, Analyshubb, Operation Beta, Polisen, dnr. A754.565/2024.

²⁰² 23 kap. 7 § rättegångsbalken och 6 § 2 st. förundersökningskungörelsen (1947:948).

²⁰³ Se mer om dokumentationskraven i ÅFS 2005:30 och JO 6534-2025.

7.12.2 Reella tvångsmedel

Som framgår i [avsnitt 7.12.3](#) krävs ett beslut om husrannsakan för att en brottsplats i exempelvis en bostad eller ett fordon ska kunna undersökas och dokumenteras men även för eftersökande av tillhyggen, mobiltelefoner, datorer och andra föremål som ska tas i beslag.²⁰⁴

För att ett föremål ska kunna tas i beslag krävs bland annat att det skäligen kan antas ha betydelse för brottsutredningen eller kunna användas för att utföra en genomsökning på distans.²⁰⁵

Beslag av föremål utgör ofta viktig bevisning för att händelseförloppet ska kunna klarläggas. Det saknar betydelse vem som äger respektive besitter föremålet som är aktuellt för beslag och tvångsmedlet kan i princip riktas mot vem som helst, även målsäganden och vittnen.²⁰⁶ Det bör dock beaktas att beslag som görs mot målsägandens vilja kan påverka dennes intresse att medverka i den fortsatta utredningen. Åklagaren kan behöva göra en intresseavvägning mellan å ena sidan målsägandens skydd för sin personliga integritet och å andra sidan behovet av säkrandet av relevant information i utredningen och den misstänkta personens rätt till en rättvis rättegång, se vidare nedan om den misstänkta personens rätt till insyn i utredningsmaterialet.

Information som finns lagrad i den elektroniska utrustningen som sådan kan säkras genom att beslaget undersöks. För att söka efter handlingar som finns lagrade utanför den elektroniska utrustningen, som exempelvis i molntjänster eller i applikationer, krävs istället beslut om genomsökning på distans.²⁰⁷

För mer information om beslag och genomsökning på distans samt vad som gäller kring kopiering av handlingar som påträffas vid sådana tvångsåtgärder hänvisas till [RäV 2022:22 Beslag](#).

En annan fråga som kan uppkomma i samband med att elektronisk utrustning tillhörande målsäganden har speglats är i vilken omfattning den misstänkta personen har rätt till insyn i materialet. Vid sidan av sådant material som är relevant för utredningen och som således ingår i förundersökningsprotokollet kan det också finnas en stor mängd uppgifter och foton som är högst personliga för målsäganden och som denne har intresse av att den misstänkta personen inte får del av. Det material som har tagits fram vid granskningen och sparats ned i nya lagringsfiler eller skrivits ut i form av rapporter, protokoll eller liknande bör anses utgöra förundersökningsmaterial.²⁰⁸ Den misstänkta personen har rätt till insyn i detta material men den rätten kan

---

²⁰⁴ 28 kap. 1 § rättegångsbalken.

²⁰⁵ 27 kap. 1 § rättegångsbalken.

²⁰⁶ Se Lindberg, Rättegångsbalk (1942:740) 27 kap. 1 §, Karnov (JUNO) besökt 2023-09-26.

²⁰⁷ 28 kap. 10 a § rättegångsbalken.

²⁰⁸ RäV 2022:26 Den misstänktes rätt till insyn i en brottsutredning.

begränsas om det är fråga om en uppgift som inte har betydelse för beslutet i åtalsfrågan och det står klart att det intresse som sekretessen ska skydda har företräde framför den misstänkta personens intresse av att ta del av uppgiften.²⁰⁹

7.12.3 Särskilt om beslag av skriftliga meddelanden mellan närstående

Precis som för andra tvångsmedel gäller behovs- och proportionalitetsprinciperna för beslag mellan närstående; om bevisningen kan nås på ett annat och mindre ingripande sätt eller om ingreppet inte är proportionerligt får beslag inte göras. När det gäller mindre allvarliga brott kan således beslag av meddelanden mellan närstående vara oproportionerligt. För att kunna ta en mobiltelefon eller en dator i beslag krävs ofta ett föregående beslut om husrannsakan eller kroppsvisitation, vilka är tvångsmedel som i sin tur kräver att fängelse kan följa på brottet. Detta innebär ofta i praktiken att beslag av meddelanden mellan närstående heller inte kan ske vid alltför lindrig brottslighet.²¹⁰

7.12.4 Hemliga tvångsmedel

För att hemlig övervakning av elektronisk kommunikation (HÖK) ska få användas i en förundersökning krävs att det, förutom vid misstanke om vissa i lagtexten uppräknade brott, inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader för det aktuella brottet. Det krävs också att det finns en skäligen misstänkt för brottet och att åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Om det saknas en skäligen misstänkt får HÖK användas endast vid en förundersökning som avser brott som kan leda till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation (HAK).²¹¹

Det kan vara av synnerlig vikt för utredningen att kunna klarlägga huruvida den misstänkta personens mobiltelefon har funnits på en viss geografisk plats vid en viss tidpunkt. Notera att vid ansökan om HÖK är det själva fridskränkingsbrottet som utreds, varför minimistraffet för de enskilda gärningarna inte utgör något hinder mot HÖK. Vid ansökan till domstolen bör därför fridskränkingsbrottet anges som grund. Till skillnad från fridskränkingsbrotten saknar bestämmelsen om olaga förföljelse och psykiskt våld ett föreskrivet minimistraff, vilket innebär att HÖK som utgångspunkt inte får användas vid utredning av dessa brott.

---

²⁰⁹ 10 kap. 3 och 3 a §§ offentlighets- och sekretesslagen.

²¹⁰ Prop. 2021/22:119 s. 53–54, 56 och 58.

²¹¹ 27 kap. 19–20 §§ rättegångsbalken.

7.13 Reglerna om tidiga förhör

I och med reglerna om tidiga förhör har möjligheterna att använda sig av muntlig bevisning som säkrats tidigt i utredningen utökats. Vad avser brott i nära relation får reglerna störst praktisk betydelse för uppspelning av tidiga videoförhör samt åberopandet av vittnesattester, exempelvis promemorior som polispatrull har upprättat över iakttagelser på brottsplatsen.

7.13.1 Åberopande av videoförhör som bevis

I förarbetena framhålls att de utökade möjligheterna att använda berättelser som lämnats vid tidiga förhör som bevis medför bättre förutsättningar för materiellt riktiga domar samt att påfrestningen för förhörspersoner minskar. I mål som rör relationsvåld är risken för påverkan större än vanligt och reglerna innebär därför också en minskad risk för att vittnen och brottsoffer utsätts för hot eller andra påtryckningar i syfte att få dem att ta tillbaka eller ändra sina uppgifter inför huvudförhandlingen i domstol.²¹²

En berättelse som har lämnats vid ett förhör inför en brottsbekämpande myndighet och som dokumenterats genom en ljud- och bildupptagning har innan den 1 juli 2026 fått åberopas som bevis i rättegången, om det är lämpligt.²¹³ Efter den 1 juli 2026 gäller istället att förhöret får åberopas om det *inte är olämpligt*.²¹⁴ Ändringen innebär en presumtion för att ett tidigt förhör ska tillåtas som bevis. Undantag gäller om rätten, utifrån vad parterna anfört, gör bedömningen att det finns betydande processuella nackdelar med att beviset läggs fram på det sättet.

Regeln omfattar samtliga förhörspersoner, även om den sannolikt största praktiska betydelsen erhålls i ärenden då målsäganden inte vill eller vågar medverka i den fortsatta utredningen eller vid huvudförhandlingen. Det finns således inget hinder mot att vid huvudförhandlingen också åberopa videoförhör som genomförts med den misstänkta personen under förundersökningen. Det kan vara värdefullt att för domstolen åskådliggöra den misstänkta personens sinnesstämning och andra omständigheter som bedöms vara relevanta för målet.

Ett videoförhör av bra kvalitet med målsäganden eller ett vittne kan innebära att förhörspersonen inte behöver höras igen inför domstol. Det finns dock inget som hindrar att förhörspersonen, även om videoförhöret spelas upp, också hörs personligen i rätten i form av ett tilläggsförhör.²¹⁵

---

²¹² Prop. 2020/21:209 s. 1 och 14.

²¹³ 35 kap. 15 § rättegångsbalken innan lagändring den 1 juli 2026.

²¹⁴ Prop. 2025/26:155 s. 16. (Lagändringarna träder i kraft den 1 juli 2026.)

²¹⁵ Ibid s. 46 och 47.

Ett filmat förhör med målsäganden som genomförts i direkt eller nära anslutning till brottet kan, även om det brister i kvalitet, ändå tillmätas ett högt bevisvärde. En sådan videoupptagning kan på ett effektivt sätt visa målsägandens reaktioner och tillstånd, exempelvis berusning, kort efter gärningen samt övriga förhållanden på platsen. Förhöret kan därför med fördel åberopas som bevisning även om ytterligare förhör ska hållas med målsäganden under huvudförhandlingen.²¹⁶

Det är inte tillåtet att vid en huvudförhandling spela upp videoförhör med ett vittne som är närstående till part om denne inte längre vill lämna något vittnesmål.²¹⁷

Åklagaren bör tydligt ange i stämningsansökan om ett videoinspelat förhör åberopas så att domstolen har möjlighet att göra en bedömning inför huvudförhandlingen.

Åklagaren bör redogöra för vilka möjligheter den tilltalade har haft till ett effektivt motförhör under förundersökningen, eller ange att möjligheten för den tilltalade att försvara sig uppfylls genom tilläggsförhör med förhörspersonen vid huvudförhandlingen.²¹⁸

7.13.2 Vittnesattester

En skriftlig berättelse har innan den 1 juli 2026 kunnat åberopas som bevis vid huvudförhandlingen om parterna godtar det och det inte är uppenbart olämpligt.²¹⁹ Efter den 1 juli 2026 gäller istället att vittnesattest får åberopas om det är *lämpligt*. Bedömningen görs av domstolen.²²⁰

Även avseende vittnesattester bör åklagaren tydligt ange i stämningsansökan att det i första hand är vittnesattesten som åberopas och i andra hand vittnesförhör eller telefonförhör inför rätten. Det åligger sedan försvaret att yttra sig om attesten kan godtas.

En skriftlig vittnesattest har normalt ett lägre bevisvärde jämfört med om vittnet hörs i domstol. Trots detta kan det vara tillräckligt för att uppnå det syfte som parten vill uppnå genom att åberopa beviset.²²¹

För mer information om reglerna om tidiga förhör, se [RäV 2021:23 Nya regler om tidiga förhör](#).

---

²¹⁶ RäV 2021:23 Nya regler om tidigare förhör.

²¹⁷ Prop. 2020/21:209 s. 48.

²¹⁸ Hovrätten för Nedre Norrland, dom meddelad den 7 december 2023, mål B 981-23.

²¹⁹ 35 kap. 14 § 1 st. 4 p. rättegångsbalken innan den 1 juli 2026.

²²⁰ Prop. 2025/26:155 s. 20.

²²¹ Prop. 2020/21:209 s. 37.

7.14 Säkrande av skadeståndsanspråk

Enligt rättegångsbalken har åklagaren en långtgående skyldighet att föra målsägandens skadeståndstalan. Finns ett målsägandebiträde förordnat för målsäganden, vilket ofta är fallet vid brott i nära relation, kan åklagaren dock utgå ifrån att biträdet för målsägandens talan om skadestånd. Ett skadeståndsanspråk kan under vissa förutsättningar säkras genom förvar och kvarstad. I de fall målsägandens skadeståndsanspråk gentemot den misstänkta personen är mer omfattande bör åklagaren överväga om det finns anledning att starta en tillgångsutredning och ta egendom i förvar i syfte att yrka kvarstad för målsägandens räkning. Det gäller även om ett målsägandebiträde är förordnat eftersom biträdet inte har någon möjlighet att ta egendom i förvar.²²²

För mer information om förvar och kvarstad för att säkra en framtida betalningsförpliktelse som skadestånd hänvisas till [RäV 2024:8 Förvar och kvarstad](#).

7.15 Heder

Åklagare som utreder brott i nära relation bör vara medvetna om att hedersproblematik kan förekomma i denna typ av ärenden. Det finns ingen enhetlig definition av begreppet hedersrelaterad brottslighet men Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten definierar det som brott som helt eller delvis begåtts för att bevara eller återupprätta en persons eller familjs, släkts eller annan liknande grups anseende utifrån en föreställning om heder.

Hedersrelaterad brottslighet uppvisar många likheter med fridskränkningssbrotten men det finns vissa utmärkande faktorer, exempelvis att det är vanligt med flera gärningspersoner, att brottet är sanktionerat av familjen eller släkten samt att brottet ofta har planerats under lång tid.²²³

Bestämmelsen om hedersförtryck tar likt fridskränkningssbrotten sikte på den situationen att flera brottsliga gärningar riktar sig mot samma målsägande och har begåtts av samma gärningsperson. Ett motiv till gärningarna ska dock ha varit att bevara eller återupprätta en persons eller familjs, släkts eller annan liknande grups heder. Något närståenderekvisit finns inte.²²⁴

Förekommer det ett hedersmotiv till en enstaka gärning utgör det en försvårande omständighet vid bedömning av straffvärdet.²²⁵ I likhet med vad som

---

²²² 26 kap. rättegångsbalken och RäV 2023:3 Skadestånd – om åklagarens uppgift att föra målsägandens talan. (För skadehändelser från och med den 1 juli 2022 gäller de högre ersättningsnivåerna för kränkningssättning och uppgår lägst till 8 000 kronor. För mer information, se Brottsoffermyndighetens hemsida.)

²²³ RäV 2023:16 Hedersrelaterad brottslighet och könsstympning.

²²⁴ 4 kap. 4 e § brottsbalken samt prop. 2021/22:138 s. 20 och 24–25.

²²⁵ 29 kap. 2 § 10 p. brottsbalken.

gäller för hedersförtryck behöver hedersmotivet inte ha varit det enda motivet för brottet. Heder som försvårande omständighet kan användas för alla brott.²²⁶

Hedersförtrycksbrottet har företräde framför fridskränkingsbrotten om rekvisiten för båda brotten är uppfyllda samtidigt.²²⁷

Eftersom målsägandens säkerhet är av högsta prioritet i ärenden om hedersrelaterad brottslighet är det viktigt att åklagaren bevakar denna fråga under hela rättsprocessen, även om målsägandens skydd primärt är en uppgift för socialtjänsten och polisen.²²⁸

---

²²⁶ Prop. 2021/22:138 s. 22.

²²⁷ Ibid s. 28.

²²⁸ RåV 2023:16 Hedersrelaterad brottslighet och könsstymning.

8 Åtalet

8.1 Gärningsbeskrivningens utformning

8.1.1 En uppsamlade åtalspunkt för flera opreciserade gärningar

För att den misstänkta personen ska kunna försvara sig mot brottsmisstanken ska gärningsbeskrivningen vara så preciserad som möjligt utifrån händelseförloppet i det enskilda fallet.

En person som vid upprepade tillfällen under lång tid har utsatts för våld och andra typer av övergrepp kan dock ha svårt att i detalj beskriva varje enskild händelse samt när och var den har inträffat. Det gäller särskilt då händelserna inte har varit utmärkande i något avseende utan kan sägas utgöra ett vardagligt inslag för målsäganden. Det är typiskt för gärningar som utgör förhållandevis lindrigt våld, olaga hot och olika typer av ofredanden. Dessa kan dock utgöra led i en upprepad kränkning och vara ägnade att allvarligt skada personens självkänsla.

Det finns en möjlighet att, utöver de enskilda gärningar som i tillräcklig grad kan preciseras, ta med också sådana icke-preciserade gärningar i en eller flera avslutande punkter i gärningsbeskrivningen. Även om varje enskilt tillfälle inte behöver preciseras åligger det dock åklagaren att bevisa att gärningarna har ägt rum.²²⁹

Från den 1 juli 2026 kan upprepade kränkningar som tidigare inte nådde upp till att vara en enskild brottslig gärning utgöra psykiskt våld och ska då preciseras som en enskild gärning i gärningsbeskrivningen avseende fridskränkingsbrott, olaga förföljelse och hedersförtryck.

8.1.2 Yrkande om olaga förföljelse i andra hand

Om det råder osäkerhet om de särskilda rekvisiten för fridskränkingsbrotten är uppfyllda, exempelvis om parternas relation i det enskilda fallet kan anses utgöra ett närstående förhållande, bör ett yrkande i andra hand om olaga förföljelse framställas i stämningsansökan.

8.1.3 När tidigare väckta åtal eller dom avgör brottets rubricering

Det inträffar ibland att *åtal redan är väckt* avseende andra enskilda gärningar och det nya åtalet avseende ytterligare en gärning medför att samtliga brott istället bör rubriceras som ett fridskränkingsbrott. Det är *Utvecklingscentrums rekommendation* att det är lämpligt att i dessa fall rubricera gärningen i

---

²²⁹ Prop. 1997/98:55 s. 81 och NJA 1991 s. 83.

det nya åtalet som ett fridskränkingsbrott och att i gärningsbeskrivningen ange en gemensam brottstid för samtliga gärningar. Under rubriken *Handläggning* i stämningsansökan bör åklagaren sedan hänvisa till de redan åtalade gärningarna och ange att dessa bör handläggas vid ett och samma tillfälle (se [avsnitt 2.4.1](#)). Åklagaren bör göra domstolen uppmärksam på situationen redan vid en eventuell häktningförhandling.

Åklagaren bör alltså inte ange de tidigare åtalade gärningarna på nytt i den nya gärningsbeskrivningen; detta för att undvika att samma gärningar blir åtalade två gånger. Inte heller bör åklagaren lägga ned de tidigare väckta åtalen för att istället inkludera dessa i det nya åtalet eftersom den tilltalade då kan yrka på frikännande dom i dessa delar.

Om den misstänkta personen *tidigare är dömd* för samma typ av brottslighet mot samma målsägande kan två nya brottsliga gärningar, tillsammans med det lagförda brottet, medföra att de nya gärningarna kan rubriceras som ett fridskränkingsbrott. En förutsättning är dock att det föreligger ett tidssamband mellan den lagförda händelsen och de nya gärningarna (se [avsnitt 2.4.1](#) och [avsnitt 2.4.2](#)).

8.2 Försvårande omständigheter

Vid bedömningen av straffvärdet ska vissa omständigheter som omnämns i 29 kap. brottsbalken särskilt beaktas i försvårande riktning; bland annat om gärningen inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv, hälsa eller trygghet till person eller om den tilltalade utnyttjat offrets skyddslösa ställning eller svårigheter att värja sig. En annan försvårande omständighet som är vanlig förekommande vid brott i nära relation är att brottet varit ägnat att skada tryggheten och tilliten hos ett barn i dess förhållande till en närstående person. Det kan vara fallet då barnet bevittnar våld mellan föräldrarna men även situationer där antingen gärningspersonen eller offret är närstående till barnet.²³⁰ Som nämns i [avsnitt 7.15](#) utgör det också en försvårande omständighet om ett motiv för brottet har varit att bevara eller återupprätta en persons eller familjs, släkts eller annan liknande grupps heder.

Det finns inget formellt krav på att i gärningsbeskrivningen ange de eventuella försvårande omständigheter som är aktuella i det enskilda ärendet.²³¹ Det är dock *Utvecklingscentrums rekommendation* att i både stämningsansökan och plädering åberopa aktuell försvårande omständighet och motsvarande lagrum i 29 kap. brottsbalken. Med hänsyn till den misstänkta personens möjligheter att försvara sig är det också lämpligt att den misstänkta personen har ställts mot de försvårande omständigheter som ska omfattas av åtalet redan i sam-

---

²³⁰ Se Ågren, Brottsbalk (1962:700) 29 kap. 1 och 2 §§, Karnov (JUNO), besökt 2026-06-10.

²³¹ 45 kap. 4 § rättegångsbalken.

band med att denne hörs om brottsmisstankarna under förundersökningen. Då blir det tydligt för den misstänkta personen vad som läggs denne till last.

8.3 Yrkande om utvisning

Så snart åklagaren handlägger ett ärende där den misstänkta personen är utlänning bör åklagaren överväga om utvisning på grund av brott kan vara aktuellt. Detta gäller även vid brott i nära relation.

Enligt ett avgörande från HD, som rör en tidigare ostraffad tredjelandsmedborgare som döms för brott mot sin sambo och dennes barn, konstateras att i fall där det föreligger risk för fortsatt brottslighet riktad mot utlänningens familj bör familjebanden i många fall inte tillmätas någon avgörande betydelse vid bedömningen av om utvisning bör ske.²³²

Enligt ett annat avgörande från HD konstateras att grov kvinnofridskränkning är ett brott av sådant slag som utgör ett hot mot ett grundläggande samhällsintresse. Brottet kan därför ligga till grund för utvisning även av en EES-medborgare, trots att denne har barn i Sverige.²³³

För övrig information och vägledning om utvisning på grund av brott hänvisas till [RäV 2023:15 Utvisning](#).

---

²³² "Utvisning och familjevåld" NJA 2019 s. 544.

²³³ "Kvinnofridskränkningen och straffskärpningen" NJA 2024 s. 117.

9 Beslutsmotiveringar och underrättelser om beslut

Bestämmelsen i 32 § förvaltningslagen (2017:900) om motivering av beslut gäller inte i Åklagarmyndighetens brottsutredande verksamhet. Det innebär att det inte finns någon skyldighet för åklagaren att motivera sitt beslut utöver det som framgår av de mallar som tillhandahålls i Cåbra. Det kan dock finnas anledning att i vissa fall använda en mer individualiserad besluts-motivering. För parterna kan det underlätta förståelsen för beslutet och kan därför vara lämpligt ur bemötandesynpunkt.

[REDACTED]

Beslutsmotiveringar bör (exempelvis) inte innehålla namn på personer som förekommer i förundersökningen eller någon redogörelse för vad dessa eventuellt har berättat i förhör.²³⁴ Det finns annars en risk för att åklagaren röjer uppgifter som är sekretessbelagda och som kan medföra fara eller annat men för målsäganden eller annan då de blir offentliga, se [kapitel 10](#). Vidare finns det en risk att den som varit misstänkt pekats ut på ett sätt som inte är lämpligt.

[REDACTED]

I Utvecklingscentrums överprövningsverksamhet har framkommit att åklagare ofta inte uppdaterar brottsmisstankarnas brottstid i Cåbra i enlighet med de brottstider som den misstänkta personen delgetts innan nedläggningsbeslutet fattas. Det förekommer också att samma beslutsmotivering används för samtliga brottsmisstankar i ett nedläggningsbeslut, trots att orsakerna till nedläggning egentligen är olika. Det är viktigt att som åklagare kontrollera att de brottsmisstankar som finns i ärendet är korrekta till antal, rubricering, tid och plats.

De delgivna brottsmisstankarna ska också motsvara en brottsmisstanke som finns registrerad i Cåbra. Felaktiga brottstider och svårbegripliga motiveringar kan bland annat medföra att parterna inte förstår vilken händelse som

---

²³⁴ Åklagarmyndighetens tillsynsbeslut 2018:03 och 2023:3.

omfattas av åklagarens beslut, vilket får anses utgöra brister ur bemötandesynpunkt.

Se närmare i ärendehanteringshandboken om hur brottsmisstankar ska registreras.

10 Sekretess och säkerhet

10.1 Allmänt om skyddade personuppgifter

Uppgifter om personers namn, personnummer, adress och övriga uppgifter som registreras i folkbokföringen är som huvudregel offentliga. En person som lever med någon form av hotbild riktad mot sig kan dock få skyddade personuppgifter.²³⁵ Skyddet ska förhindra att uppgifter om personen sprids.

Det finns tre nivåer av skyddade personuppgifter:

- fingerade personuppgifter
- skyddad folkbokföring
- sekretessmarkering.

Den högsta skyddsnivån är *fingerade personuppgifter* och hanteras av Polismyndigheten. Detta utgör det mest ingripande skyddet för den enskilde och innebär att personen får nytt namn och personnummer.

Skatteverket hanterar *skyddad folkbokföring* och *sekretessmarkering*, vilka utgör skyddsåtgärder inom folkbokföringen. För att kunna erhålla ett sådant skydd krävs således att personen är folkbokförd, vilket inte är fallet om personen enbart har ett samordningsnummer.

Skyddad folkbokföring är den högsta nivån av skyddade personuppgifter som Skatteverket hanterar och kan bli aktuellt för en person som riskerar att utsättas för brott, förföljelse eller allvarliga trakasserier. Vid skyddad folkbokföring framgår inte personens verkliga adress i folkbokföringen och sprids inte heller till andra myndigheter. All post till den skyddade personen går istället till en särskild adress till ett skattekontor som i sin tur vidarebefordrar posten till personens verkliga adress.

Sekretessmarkering utgör en lägre nivå av skyddade personuppgifter och ställer inte samma krav på skyddets effekt. Det innebär endast en varningssignal om behovet av att göra en noggrann skadeprövning när uppgifter om en person begärs ut. Uppgifter om en person med sekretessmarkering blir således inte sekretessbelagda enbart på grund av sekretessmarkeringen utan utgångspunkten är att även dessa uppgifter är offentliga. En myndighet måste göra en noggrann skadeprövning för varje uppgift som efterfrågas och bedöma om det kan antas att den enskilde kan lida men om uppgiften lämnas ut.

---

²³⁵ Se Skatteverkets hemsida och information om skyddade personuppgifter.

10.2 Hantering av ärenden med sekretessbelagda uppgifter

I förundersökningar råder en presumtion för sekretess för uppgifter om en persons personliga och ekonomiska förhållanden. Det innebär att uppgiften får röjas endast om det står klart att personen eller någon närstående till denne inte lider skada eller men.²³⁶

Sekretess kan dock även omfatta uppgift om en persons bostadsadress, oavsett om det är en stadigvarande eller en tillfällig adress, dennes telefonnummer, e-postadress, arbetsgivare eller andra liknande uppgifter som kan lämna upplysning om var personen är bosatt eller som kan användas för att komma i kontakt med denne eller dennes anhöriga. Om det av särskild anledning kan antas att personen eller dennes närstående kan komma att utsättas för hot eller våld eller lida annat allvarligt men om uppgiften röjs, gäller sekretess för sådana uppgifter.²³⁷

Har en person *skyddad folkbokföring* gäller bestämmelsen även i ärenden hos Åklagarmyndigheten. Sekretessen gäller oavsett om uppgiften begärs ut av en privatperson eller av en annan myndighet. Uppgifter som lämnar upplysning om var personen är stadigvarande eller tillfälligt bosatt omfattas av sekretess om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne kan komma att utsättas för hot eller våld eller lida annat allvarligt men. Det gäller även uppgifter som kanske sedda var för sig inte bidrar till att avslöja personens adress men som tillsammans röjer var denne befinner sig.²³⁸

Förundersökningsprotokollet får således inte innehålla uppgifter som, var för sig eller tillsammans, avslöjar för gärningspersonen var en målsägande med skyddad folkbokföring är bosatt. [REDACTED]

[REDACTED]

I ärenden rörande brott i nära relation omfattas inte målsägandens namn som sådant av sekretess såsom fallet är vid exempelvis sexualbrott. [REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED] Sekretess i ärendet utgör det svagaste skyddet för personuppgifter och skiljer sig från skyddad folkbokföring och sekretessmar-

---

²³⁶ 35 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen.

²³⁷ Ibid 21 kap. 3 §.

²³⁸ Ibid 21 kap. 3 a §.

kering eftersom det är åklagaren själv som avgör om målsägandens namn och uppgifter behöver skyddas i det enskilda ärendet.

Det händer regelmässigt vid utredningar om brott i nära relation att det i journaler och andra typer av vårdanteckningar också finns information rörande målsägandens hälsa och sexualliv som inte är av relevans för utredningen. Sådana uppgifter omfattas av sekretess och bör inte lämnas ut till den misstänkta personen, varken i förundersökningsprotokollet eller i sidomaterialet.²³⁹

Enligt huvudregeln upphör sekretessen för uppgift om enskildas personliga och ekonomiska förhållanden när åtal väcks och förundersökningsprotokollet överlämnas till domstol. Då gäller sekretessen endast om det kan antas att den enskilde eller dennes närstående lider skada eller men om uppgiften röjs. Det råder således en presumtion för att uppgiften är offentlig.²⁴⁰ Är en uppgift belagd med sekretess hos Åklagarmyndigheten kan dock sekretessen överföras till domstolen.²⁴¹

Sekretess för uppgift om enskildas personliga och ekonomiska förhållanden gäller inte i beslut om huruvida åtal ska väckas, beslut om att förundersökning inte ska inledas eller beslut om att en förundersökning ska läggas ned.²⁴² Det innebär att beslutsmotiveringar inte bör innehålla några uppgifter som kan innebära fara eller annat men för målsäganden eller någon annan person eftersom de blir offentliga.

För att minska risken för att åklagare oavsiktligt lämnar ut sekretesskyddade personuppgifter finns rutiner för den särskilda sekretessprövning som bör göras innan uppgifter lämnas ut.²⁴³ På Rånet finns också ett webinarium rörande hur skyddade personuppgifter ska hanteras i Cåbra.

Det är ofta mänskliga misstag inom myndigheter som leder till att uppgifter röjs, vilket kan medföra långtgående konsekvenser för de personer och deras anhöriga som lever med skyddade personuppgifter.²⁴⁴

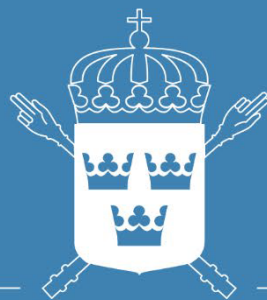
²³⁹ 21 kap. 1 § och 10 kap. 3 och 3 a §§ offentlighets- och sekretesslagen.

²⁴⁰ Ibid 35 kap. 7 § och 43 kap. 3 § 2 st.

²⁴¹ Ibid 43 kap. 2 § 1 st.

²⁴² Ibid 35 kap. 6 § p. 1.

²⁴³ Se vidare Åklagarmyndighetens ärendehanteringshandbok på Rånet.

ÅKLAGARMYNDIGHETEN